

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΟΥΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1972 | ΑΡΙΘ. 11-12

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

LVII. Ὑμεῖς οὖν οἱ τὴν καταβολὴν τῆς στάσεως ποιήσαντες ὑποτάγητε τοῖς πρεσβυτέροις καὶ παιδεύθητε εἰς μετάνοιαν, κάμψαντες τὰ γόνατα τῆς καρδίας ὑμῶν. 2. μάθετε ὑποτάσσεσθαι, ἀποθέμενοι τὴν ἀλαζόνα καὶ ὑπερήφανον τῆς γλώσσης ὑμῶν αὐθάδειαν· ἄμεινον γάρ ἐστιν ὑμῖν, ἐν τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μικροὺς καὶ ἐλλογίμους εὐρεθῆναι, ἢ καθ' ὑπεροχὴν δοκοῦντας ἐκριφῆναι ἐκ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ. 3. οὕτως γὰρ λέγει ἡ πανάρετος σοφία· *Ἰδοὺ, προήσομαι ὑμῖν ἐμῆς πνοῆς ῥῆσιν, διδάξω δὲ ὑμᾶς τὸν ἐμὸν λόγον.* 4. ἐπειδὴ ἐκάλοον καὶ οὐχ ὑπηκούσατε, καὶ ἐξέτεινον λόγους καὶ οὐ προσείχετε, ἀλλὰ ἀκύνους ἐποιεῖτε τὰς ἐμὰς βουλὰς, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἐλέγχοις ἠπειθήσατε· τοιγαροῦν κἀγὼ τῇ ὑμετέρᾳ ἀπωλείᾳ ἐπιγελάσομαι, καταχαροῦμαι δέ, ἤνικα ἂν ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρος καὶ ὡς ἂν ἀφίκηται ὑμῖν ἄφρων θόρυβος, ἢ δὲ καταστροφὴ ὁμοία καταιγίδι παροῆ, ἢ ὅταν ἔρχηται ὑμῖν θλίψις καὶ πολιορκία. 5. ἔσται γὰρ, ὅταν ἐπικαλέσησθέ με, ἐγὼ δὲ οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν·

2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,5. 8. ἐξ. Παροιμ. 1,23-33. Σοφ. Σειρ. 4,15.

4. ἀποθέμενοι: deponite ΑΚ | ἀλαζόνα ΑΙ: ἀλαζονείαν ΔΚΣ | ὑπερήφανον ΑΙΣ: ὑπερηφανίαν Κ | 6. ἐλλογίμους Α: + ὑμᾶς Ι | 9. διδάξαι Ι | 12. ἠπειθήσατε ΑΙΣ: οὐ προσείχετε ΑΚ | 14. ἤνικα-καί: λ. ΑΚ | 16. θλίψις + καὶ στενοχωρία Ι.

ζητήσουσίν με κακοί, καὶ οὐχ εὐρήσουσιν. ἐμίσησαν γὰρ
σοφίαν, τὸν δὲ φόβον τοῦ κυρίου οὐ προείλαντο, οὐδὲ ἤθε-
20 λον ἡμῶν προσέχειν βουλαῖς, ἐμνηστῆριζον δὲ ἡμῶν ἐλέγ-
χους. 6. τοιγαροῦν ἔδονται τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρπούς
καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀσεβείας πλησθήσονται. 7. ἀνθ' ὧν γὰρ
ἠδίκουν νηπίους φονευθήσονται, καὶ ἔξετασμός ἀσεβεῖς
ὄλεϊ· ὁ δὲ ἡμοῦ ἀκούων κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιοῦ
25 καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

19. τοῦ Κυρίου: Κυρίου I | προείλοντο I | 22. πλησθήσονται: λ.
ὀλόκληρος ἢ παράφρ. 7 Α.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

LVII. Σεῖς λοιπὸν ποὺ πρῶτοι ἐρρίψατε τὸ σπέρμα τῆς στά-
σεως νὰ ὑποταχθῆτε εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ νὰ παιδευθῆτε (νὰ
προετοιμασθῆτε) εἰς μετάνοιαν, ἀφοῦ κάμψετε τὰ γόνατα (ἀφοῦ
γωνατίσετε) τῆς καρδίας σας (ἀφοῦ ταπεινωθῆτε). 2. Μάθετε
νὰ ὑποτάσσεσθε, ἀπορρίπτοντες τὴν ἀλαζονικὴν καὶ ὑπερήφανον
αὐθάδειαν τῆς γλώσσης σας· διότι εἶναι καλῦτερον διὰ σᾶς νὰ εὐ-
ρεθῆτε μέσα εἰς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ μικροὶ καὶ ὅμως σπου-
δαῖοι (ὕπολογίσιμοι), παρὰ (νὰ εὐρεθῆτε) μὲ τοὺς φανταζομέ-
νους ὅτι ὑπερέχουν, ν' ἀπορριφθῆτε ἔξω τῆς ἐλπίδος Αὐτοῦ. 3.
Διότι ἔτσι λέγει ἡ πανάρετος σοφία: «Ἰδοὺ, θὰ ἀφήσω πρὸς χάριν
σας νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πνοὴν μου λόγος, θὰ σᾶς διδάξω δὲ τὸν
λόγον μου. 4. Ἐπειδὴ σᾶς ἐκάλουν καὶ δὲν ὑπακούσατε, καὶ ἐμά-
κρυνα τοὺς λόγους μου καὶ δὲν μὲ ἐπροσέχετε, ἀλλ' ἀκύρους 'μα-

ταίας και άνευ αξίας) εκάμνετε τὰς βουλὰς μου, εἰς δὲ τοὺς ἐλέγχους μου δὲν ἐπειθαρχήσατε· ἔτσι λοιπὸν καὶ Ἐγὼ θὰ γελάσω μὲ τὴν ἰδικὴν σας ἀπώλειαν, θὰ χαρῶ δέ, ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ ὄλεθρός σας καὶ μόλις θὰ φθάσῃ σὲ σᾶς ἡ ταραχὴ, ἡ δὲ καταστροφή παρουσιασθῆ ὅπως τὴν καταιγίδα, ἢ ὅταν θὰ σᾶς ἔρχεται ἡ θλιψίς καὶ ἡ πολιορκία (τῶν δεινῶν . 5. Θὰ συμβῆ λοιπὸν, ὅταν θὰ μὲ ἐπικαλεσθῆτε, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ σᾶς ἀκούσω· θὰ μὲ ζητήσουν οἱ κακοί, καὶ δὲν θὰ μὲ εὔρουν. Διότι ἐμίσησαν τὴν σοφίαν, τὸν φόβον δὲ τοῦ Κυρίου δὲν προετίμησαν, οὔτε ἤθελον νὰ προσέχουν εἰς τὰς βουλὰς μου, ἐμυκτήριζον (περιέπαιζον περιφρονητικὰ) δὲ τοὺς ἐλέγχους Μου. 6. Ἔτσι λοιπὸν θὰ φάγουν τοὺς καρπούς τῆς πορείας τοῦ βίου των καὶ θὰ γεμίσουν ἀπὸ τὴν ἀσέβειάν των. 7. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠδίκουν τὰ νήπια, θὰ φονευθοῦν, καὶ ἡ ἐξέτασις (ἡ ἀνάκρισις, ὁ ἐλεγχος) θὰ καταστρέψῃ τοὺς ἀσεβεῖς· ἐκεῖνος δὲ ποὺ μὲ ὑπακούει, θὰ ἀναπαυθῆ ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ θὰ ἡσυχάσῃ χωρὶς φόβον ἀπὸ κάθε κακόν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Γ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Θησαυροὶ διατηρητέοι.

Εἰς παλαιὰς ἐκκλησίας καὶ ναῦδρια διασώζονται ἕως τὰς ἡμέρας μας βυζαντινὰ εἰκονογραφία μεγάλης καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀξίας. Κατὰ τὸ παρελθόν, πολλὰ τοιαῦτα ἔχουν ἐπιχρισθῆ δι' ἀσβεστοκονιάματος ἀπὸ ἄγνοιαν τῆς ἀξίας των καὶ οὕτως ἀπωλέσθησαν. Τοῦτο, κατὰ τὰς ἡμέρας μας, δὲν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει. Ὁ ζῆλος ἀδασῶν ἐπιτρόπων πιθανὸν νὰ ἄγῃ εἰς τοιαύτην ἐξαφάνισιν καὶ τώρα. Ἐφημέριοι, κύριοι ὑπεύθυνοι ὄχι μόνον διὰ τῆς διάσωσιν τῶν ψυχῶν τοῦ ποιμνίου των, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνην τῶν ὑλικῶν θησαυρῶν τῆς λειτουργικῆς μας κληρονομίας, ὀφείλουσιν νὰ ἔχουν ἀκοίμητον προσοχὴν ἐναντι τοιοῦτων ὀλεθρίων («εὐτρεπισμῶν»). Νὰ μὴ ἐπιτρέπουσιν δηλαδὴ τὴν ἐπίχρισιν τῶν παλαιῶν τοιχογραφιῶν, ἔστω καὶ ἂν αὗται διασώζονται ὡς συμβαίνει ἐνίοτε μόνον τμηματικῶς.

Οἱ παραθερισταὶ καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Τὸ θέμα ἐνδιαφέρει ἰδίως τοὺς Ἐφημερίους τῆς ὑπαίθρου. Ἐπὶ ὅχι ὀλιγώτρων καὶ τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των. Πρόκειται περὶ τῆς προσπαθείας, νὰ κρατηθῆ ὁ λαὸς μας πλησίον τῆς λατρείας κατὰ τὸ θέρος. Οἱ μεταβαίνοντες πρὸς παραθερισμὸν εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν δὲν πρέπει βεβαίως νὰ κάμουν διακοπὰς καὶ ἀπὸ τὴν θείαν λατρείαν. Οἱ κατὰ τόπους Ἐφημέριοι ἔχουν καθῆκον νὰ τοὺς ἐλκύσουσιν πρὸς τὸν ἐκκλησιασμὸν. Μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην λεπτότητα πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωθήσεως, οἱ διαμένοντες εἰς τὴν περιοχὴν των παραθερισταὶ πρέπει νὰ πληροφωρηθοῦν, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἀναμένει διὰ νὰ ἀγιάσῃ τὰς διακοπὰς των. Ἐπὶ καὶ οἱ Ἐφημέριοι τῶν ἀστικῶν κέντρων καλὸν θὰ ἦτο νὰ προετοιμάσουσιν ψυχικῶς, μὲ καταλλήλους νοουθεσίας, δι' αὐτό, τὰ πνευματικὰ των

τέκνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ θέρος θὰ ἀπομακρυνθοῦν τοπικῶς ἀπὸ τὴν ἐνορίαν των. Οὕτω θὰ προκόψῃ πολὺ τὸ ψυχικὸν ὄφελος εἰς τοὺς χριστιανούς μας.

Ἡ καταπολέμησις τῆς δεισιδαιμονίας.

Ἐν τμῆμα τοῦ λαοῦ μας εἶναι γεγονός ὅτι παραμένει ἀφώτιστον ὡς πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς πίστεως. Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἐπιπολαιότης ἔχουν σωρεύσει εἰς τινὰς ψυχὰς ἀντιλήψεις καὶ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα συγκροοῦνται πρὸς τὴν ὑγιᾶ θρησκευτικότητα, συνιστοῦν δὲ οὕτω τὸ φαινόμενον τῆς δεισιδαιμονίας. Τοῦτο ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν, μὲ παρανόησιν καὶ διαστροφήν τοῦ ὁρθοδόξου πνεύματός της. Εἶναι ἐν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ ἀγνοήσῃ. Ἐπιβάλλεται ἡ συστηματικὴ καταπολέμησις του, ὥστε νὰ ἐκλείψῃ. Πρὸς τοῦτο, ἡ Ἐκκλησία διαθέτει τὸ ἐποικοδομητικὸν κήρυγμά της, ἐν κήρυγμα πραγματοποιούμενον ὄχι μόνον ἀπὸ ἄμβωνος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν περιστατικὴν νοουθεσίαν ἐκ μέρους τῶν ποιμένων της. Ἡ δεισιδαιμονία εἶναι ἐχθρὸς δυσκόλως ἀντιμετωπιζόμενος. Διότι συνοφασμένη μὲ τὴν εὐσέβειαν, συγγέεται μὲ τὴν πίστιν. Χρειάζεται λοιπὸν ὑπομονητικὴ διαφώτισις, μὲ θετικὰ μᾶλλον μέσα παρὰ μὲ στεῖρον ἀντίλογον. Ὅταν αἱ καθαρὰ ἀλήθειαι τῆς πίστεως προβληθοῦν, μόναι των εἶναι ἱκαναὶ νὰ κατακτῆσουν μὲ τὸ ἄδολον πνευματικὸν των κάλλος τὰς καλοπροαιρέτους ψυχὰς, χωρὶς νὰ τὰς ἀπωθήσουν. Οἱ Ἐφημέριοί μας ἄς μὴ ἀμελοῦν τὸ καθήκον των τοῦτο, ὡσάκις προσκροοῦν εἰς συμπτώματα δεισιδαιμονίας.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ

(Λόγος πρὸς σπουδαστὰς τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν)*

Μακαριώτατε,

Κύριοι Πρυτάνεις,

Ἀγαπητοὶ κύριοι συνάδελφοι,

Ἀγαπητοὶ σπουδασταί,

Ἡ λαμπρὰ αὐτὴ ἑσπερινὴ σπουδαστικὴ λειτουργικὴ σύναξις δὲν ἀποβλέπει μόνο στὴν ἐκδήλωσι εὐχαριστίας πρὸς τὸν Δοτῆρα κάθε ἀγαθοῦ γιὰ τὴν αἰσία λήξι τῶν μαθημάτων τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους καὶ στὴν ἐπικλήσι τῆς θείας ἀρωγῆς γιὰ τὶς ἐπικείμενες ἐξετάσεις, μὰ ἔχει κι' ἓνα βαθύτερο νόημα. Τὸ νόημα αὐτὸ εἶναι ἡ διακήρυξις τῆς ἀληθείας, πὼς ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ζωὴ ὄχι μόνο δὲν εἶναι τροχοπέδη στὴν ἀνάπτυξι τοῦ ἐκκολλητομένου ἐπιστήμονος, μὰ ἀντίθετα εἶναι ἡ μυστικὴ ἐντελέχεια καὶ ζωτικὴ δύναμις, πὸν ὑποβοηθεῖ τὴν ὀλοκλήρωσι καὶ πλήρη καταξίωσι τῆς προσωπικότητός του. Στὴν ὑπογράμμισι τῆς ἀληθείας αὐτῆς θὰ περιστραφῆ ἀκριβῶς ὁ ὀλιγόλεπτος αὐτὸς λόγος.

* * *

Πρῶτα πρέπει νὰ ὑπομνησθῆ, ὅτι εἶναι ἀπρηχαιωμένος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις κι' ἡ ἐπιστήμη δὲν συμ-

* Λόγος, πὸν ἐκφωνήθηκε στὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν τὴν 16ῃ Μαΐου 1972 κατὰ τὴν διάρκεια ἑσπερινῆς Θ. Λειτουργίας, πὸν ἔγινε πρὸς χάριν τῶν σπουδαστῶν τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς λήξεως τοῦ ἀκαδημ. ἔτους 1971-1972. Πρὸς συμμετοχὴ στὴ Θεία αὐτὴ Λειτουργία, πὸν ἐτελέσθη ἀπ' τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἀρχιελφίου κ. Εὐθύμιου, παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερόνυμος, Πρυτάνεις καὶ Καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ πλῆθος σπουδαστῶν.

βιβάζονται μεταξύ τους. Τό ότι πολλοί άπ' τούς έκπροσώπους και αύτών τών θετικών έπιστημών παρουσιάζουν ζωντανή θρησκευτική αποδεικνύει, ότι άπ' τήν πίστι κατά κανόνα δέν άπομακρύνουν έπιστημονικοί, μά ψυχολογικοί λόγοι. "Όπως ή άμαρτωλή Λαΐς, όταν άντιλήφθηκε τīs πρώτες ρυτίδες στο πρόσωπό της, πέταξε μέ θυμό τόν καθρέπτη και τόν έκαμε κομμάτια, έτσι πολλοί συντρίβουν τόν καθρέπτη τής πίστεως, πού άποκαλύπτει τīs ήθικές άσχήμιες τής ψυχής. "Όταν ή σκόνη ή όμίχλη τής άμαρτίας σκοτίζει τά μάτια τής ψυχής τού άνθρώπου, τότε ούτε οί ουρανοί πιά διηγούνται σ' αύτόν τή δόξα τού Θεού, ούτε ό Σταυρός τού Χριστού τήν άγάπη τού Ουρανίου Πατρός.

Τό νά έχη λοιπόν ζωντανή χριστιανική πίστι ό έπιστήμων, δέν σημαίνει μόνο άποφυγή τού ήθικου αύτου σκοτισμοδ. Παράλληλα ή πίστι αύτή εΐναι γι' αύτόν πηγή πολλών εύλογιών και δωρεών.

Έτσι π.χ. ή συνεχής υπόμνησις τών λόγων τού 'Απ. Παύλου «άρτι γινώσκω έκ μέρους» (Α' Κορ. ιγ', 12), δηλαδή «τώρα γνωρίζω κάποιο μέρος μόνο τής αλήθειας», καθιστά συνειδητά τά όρια τής έπιστημονικής δικαιοδοσίας και προφυλάσσει άπ' τήν κατολίσθησι στη φαντασίωσι και ψευδαίσθησι τής παντογνωσίας.

Οί γνώσεις κάθε έπιστήμονος εΐναι περιορισμένες άκόμη και ποσοτικά. Βέβαια μέσα στην άποθήκη τής άθροιστικής μνήμης τών ήλεκτρονικών ύπολογιστών εΐναι δυνατό νά άποθηκευθῆ ίλιγγιώδες ποσό γνώσεων, μά ύστερ' άπό λίγο τά έκατομύρια τών καρτελλών και μαγνητοταινιών, πού θά αισθητοποιούν τήν μνήμη αύτή, μόνο άπό όλόκληρο τό άνθρώπινο γένος θά μπορούν νά χρησιμοποιηθούν, αλλά ποτέ άπό ένα μόνο έπιστήμονα, πού δέν θά έχη έπαρκή χρόνο όχι νά τīs μελετᾷ, άλλ' ούτε άπλως νά τīs ταξινομή. Έτσι ένας έπιστήμων ούτε στόν τομέα τής εξειδικεύσεως δέν μπορεί νά γίνη παντογνώστης.

'Αλλ' ή έπιστημονική γνώσις εΐναι περιορισμένη όχι μόνο ποσοτικά, αλλά και ποιοτικά. "Όχι μόνο δέν μπορούμε νά συλλά-

βωμε τις άόρατες, άχώρητες, άμέτρητες και άστάθμητες πραγματικότητες, μά και αυτή την ένδοκοσμική όρατή και έρευνητή πραγματικότητα δέν την γνωρίζομε, όπως είναι αυτή καθ' έαυτήν, μά την γνωρίζομε μόνο, όπως αυτή φαίνεται σ' έμάς άπ' την όπτική γωνία του άνθρωπίνου τρισδιαστάτου κοσμοειδώλου. Άλλοι συντελεσταί, άλλα γνωστικά όργανα και διαφορετικές διανοητικές δυνάμεις θα συγκροτούσαν άλλο κοσμοείδωλο και θα συντελούσαν, ώστε ο κόσμος νά μάς φαίνεται διαφορετικός, όπως φαίνεται διαφορετικός στα άλλα έμβια όντα.

Ή συναίσθησις των άληθειών αυτών σέ συνδυασμό πρòς την χριστιανική ταπεινοφροσύνη, πò έξοβελίζει την άλαζονεία και ύπενθυμίζει ότι «ή γνῶσις φυσιοῦ» (Α' Κορ. η', 1), εἶναι ή προϋπόθεσις και τò κίνητρο για κάθε πρόοδο, άκόμη και στòν τομέα τῆς έπιστήμης. Ο ταπεινόφρων στέκεται μπροστά στòν κόσμο με διάθεσι δεκτική. Έχει πάντοτε άνοικτά τὰ μάτια και τὰ αυτιά τῆς ψυχῆς. Έτσι δέχεται καινούργια μηνύματα, πò άκατάπαυστα του στέλλει ή έξωτερική πραγματικότης. Συλλαμβάνει πάντοτε καινούργιες έπιστημονικές άλήθειες. Πολύ περισσότερο δέν άφήνει νά νεκρωθòν οί άνώτερες πνευματικές κεραῖες, πò συλλαμβάνουν τὰ μηνύματα τῆς υπερβατικῆς πραγματικότητος.

Ή συμβολή τῆς χριστιανικῆς πίστεως στὴ ζωὴ του έπιστήμονος εἶναι, ότι τὸν έλευθερώνει άπ' την δεσποτεία του νοησιαρχικοῦ μονισμοῦ και του άκράτου έπιστημονισμοῦ, πò εξαφανίζει άπ' τò όπτικό πεδίο τις άνώτερες πνευματικές άξίες ή τις παραμορφώνει ή ανατρέπει την άντικειμενική ίεραρχική κλιμάκωσι και διαβάθμισί τους.

Μόνο ή χριστιανική βιοθεωρία έλευθερώνει άπ' την αίθουσα με τὰ παραμορφωτικά κάτοπτρα, για την όποία όμιλεί ένας άπ' τούς εκπροσώπους του «θεάτρου του παραλόγου», ο Ζάν Ζενέ, ο όποιος στò αυτοβιογραφικό έργο του «Ήμερολόγιο ένòς κλέφτη» περιγράφει την άπόγνωσι κι' άπελπισία, στὴν όποία έπεσε ένας ήρωας των παιδικών του χρόνων, ο Στιλιάνο, όταν

σὲ κάποιο λαϊκὸ πανηγύρι ἦταν ἀδύνατο νὰ βρῆ τὴν ἔξοδο ἀπὸ μιὰ αἴθουσα μὲ παραμορφωτικοὺς καθρέπτες καὶ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω ἀπελπισμένος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀπ' ἔξω, καθῶς τὸν ἔβλεπαν, γελοῦσαν σαρκαστικὰ εἰς βάρος του. Ἡ εἰκόνα αὐτῆ, ὅπως τονίζει ἓνας ξένος κριτικὸς τοῦ θεάτρου, εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ παγιδευμένος κι' αἰχμάλωτος σ' ἓνα λαβύρινθο μὲ τέτοια παραμορφωτικὰ κάτοπτρα, «ζῆ μέσα σὲ ψέματα, ποὺ καλύπτουν ἄλλα ψέματα, καὶ μέσα σὲ ἐφιάλτες, ποὺ τρέφονται ἀπὸ ἐφιάλτες μέσα σ' ἄλλους ἐφιάλτες». Ἔτσι ἐξηγεῖται, γιατί ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης, παρὰ τὴν καταπληκτικὴ ἀνάπτυξι τῶν ἐπιστημῶν, ζῆ μέσα στὴν ἐφιαλτικὴ ἀτμόσφαιρα, τὴν ὁποία ἐπισημαίνουν οἱ ὑπαρξιστὰ φιλόσοφοι, ὅπως οἱ Κίρκεγκωρ, Χάϊντεγκερ, Γιάσπερς, Σάρτρ, Καμὺ κ.ἄ. Ὅλοι αὐτοὶ περιγράφουν ρεαλιστικὰ τοὺς ἐφιάλτες αὐτοὺς καὶ τοὺς κατονομάζουν ὡς ἐνοχή, ὡς ἀγωνία, ὡς ἄγχος, ὡς ναυτία, ὡς πλῆξι, ὡς ἀδιάκοπο κατακύλισμα τοῦ σισυφείου λίθου.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ ἢ μπορεῖ νὰ λυτρωθῆ ὁ ἄνθρωπος ὄχι μὲ τὴν ἐπιστήμη, μὰ μόνο στὰ πλαίσια τῆς χριστιανικῆς ζωῆς.

Ἐὰν ἡ ἐπιστήμη, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν μπορῆ νὰ ἰκανοποιηθῆ πλήρως τὸν ἄνθρωπο οὔτε σ' αὐτὸ τὸν διανοητικὸ καὶ γνωστικὸ τομέα, πολὺ περισσότερο δὲν μπορεῖ νὰ τὸν λυτρώσῃ, ὅταν ἡ ζωὴ τοῦ προσφέρῃ ἀναπόφευκτα ξεχειλισμένο τὸ ποτήρι τῆς θλίψεως καὶ τὸν καλῆ ἐπιτακτικὰ νὰ τὸ ἀδειάσῃ ὡς τὴν τελευταία του σταγόνα ἢ ὅταν ὁ ἄνθρωπος βλέπῃ τὸν θάνατο νὰ φτερουγίζει τριγύρω του ἢ νὰ ἀρπάξῃ ἀπ' τὴν ἀγκαλιά του μιὰ προσφιλῆ κι' ἀγαπημένη του ὑπαρξί ἢ ὅταν διαπιστώνῃ, πὼς ἡ θέλησίς του εἶναι τσακισμένη κι' ἡ ψυχὴ του σφαδάζει κάτω ἀπ' τὴν τυραννία καὶ τὸ πέλμα κάποιου πάθους, ποὺ τοῦ παραλύει τὸ ἀγωνιστικὸ του νεῦρο καὶ τὸν σκλαβώνει πνευματικά. Τὰ ραντάρ, οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογισταί, οἱ ἀτομικοὶ ἀντιδραστῆρες, τὰ ρομπὸτ καὶ τὰ διαστημόπλοια ποτὲ δὲν μποροῦν ν' ἀφαιρέσουν τὸν πόνο ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη καρδιά ἢ νὰ ἐπουλώσουν τὰ τραύματά της.

“Όσοι νομίζουν, πώς ἡ Ἐπιστήμη λυτρώνει τὸν ἄνθρωπο, διαπράττουν τὸ λογικὸ σφάλμα τῆς «μεταβάσεως εἰς ἕτερον γένος».

Μόνον ὁ Χριστὸς λυτρώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ συμφιλίωσις μετὰ τὸν Οὐράνιο Πατέρα μέσα σ’ ἓνα ἐξομολογητήριον ἢ σύναψις ζωτανῆς σχέσεως μαζί Του μετὰ τὴν προσευχήν, μετὰ τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἀποτοξίνωσις καὶ κάθαρσις τοῦ ψυχοσωματικοῦ ὀργανισμοῦ ἀπ’ τὰς τοξίνους καὶ τὰ δηλητήρια τῆς ἁμαρτίας· τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ποῦ δημιουργεῖται ἀπ’ τὸ βίωμα τῆς Θείας Προνοίας ἢ ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, ποῦ συντρίβει μακροχρόνια τυραννικὰ δεσμά· κί’ ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε δουλικὸ καὶ παράλογο «κονφορμισμὸν», ὅλα αὐτὰ εἶναι οἱ συντελεσταὶ τῆς ἀληθινῆς λυτρώσεως, τὴν ὁποία κανένας κλάδος τῆς ἐπιστήμης δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρῃ παρὰ μόνον ὁ Χριστὸς μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του.

*
* *

Ἄγαπητοὶ σπουδασταί,

Ἐφ’ ὅσον ἡ λήξις τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους δίδει πάντοτε ἀφορμὴν σὲ μιὰ αὐτοκριτικὴν, σὲ μιὰ ἐκκόλαψιν καινούργιων δραματισμῶν καὶ σὲ πυροδότησιν νέων σχεδίων γιὰ τὸ μέλλον, ἡ ἀποψινὴ Θ. Λειτουργία ἄς γίνῃ ἀφορμὴ νὰ σκεφθοῦμε ἐντονώτερα καὶ νὰ συνειδητοποιήσωμε, ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἐπιστήμων ὄχι μόνον ὁ ἴδιος εἶναι λυτρωμένος καὶ προοδεύει εἰς τὸν εἰδικὸν ἐπαγγελματικὸν τομέα, ἀλλὰ καὶ ἀποκτᾷ συναίσθησιν τῆς εὐθύνης του μέσα εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἐντάσσει τὸν ἑαυτό του ὀργανικὰ εἰς τὴν πολιτιστικὴν ὁλότητα καὶ γίνεται οἰκοδόμος τοῦ ὑγιοῦς πολιτισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ τὸ σύνθημα: «Τὰ πάντα καὶ ἐν παντί Χριστός». Εἴθε τὸ σύνθημα αὐτὸ, μετὰ τὴν εὐχὴν τοῦ συμπροσευχομένου μαζί μας Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, νὰ γίνῃ τὸ σύνθημα ὅλων τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν.

Γένοιτο!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XXII

Η ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑ

Στὴν ἀγροτική, γεωργική ζωὴ ἡ καρποφορία εἶναι ἐκεῖνη ποὺ δίνει ἐλπίδος φτερὰ στὸν γεωργὸ γιὰ ν' ἀποδυθῆ σὲ χίλιους δυὸ κόπους, χειμῶνα-καλοκαίρι. Ἄν δὲν ὑπῆρχε μέσα στὴν καρδιά του βαθειὰ ριζωμένη ἡ ἐλπίδα αὐτή, δὲν θάβρισκε κουράγιο γιὰ ν' ἀγωνισθῆ, νὰ παλαίψῃ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, νὰ ἰδρωκοπήσῃ καὶ νὰ κουρασθῆ. Τώρα ὅμως ποὺ ξέρεи καλά, πὼς στὸ τέρμα τοῦ δρόμου τὸν περιμένει ἀνταπόδοσις κι' ἀνταμοιβή, καὶ πὼς τὸ κλῆμα τὸ μικρὸ κι' ἀσθενικό, μὲ τὸ πότισμα, τὸ λίπασμα, τὸ κλάδευμα, τὸ ράντισμα καὶ τὸ σκάλισμα θὰ δώσῃ πλούσιο καρπὸ, ρίχνεται μὲ θέρμη στὴ δουλειά. Κοπιάζει μέρανύχτα. Μὰ στὸ τέλος ἡ ἡδονὴ τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῆς καρποφορίας μεθάει τὴν ψυχὴ του καὶ κάτω ἀπὸ τὰ σκιρτήματα τῆς πλούσιας συγκομιδῆς ξεχνάει τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἀγωνίες του, λησμονάει τοὺς κόπους του, αἰσθάνεται ἱκανοποιημένος κι' εὐτυχής. Ζῆ σὲ ὅλη του τὴν πληρότητα τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς...

Μὰ καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ βρίσκουμε κατάπληκτοι τὶς ἴδιες ἀναλογίες. Γιατὶ εἶν' ἀλήθεια, πὼς οἱ καρποὶ τῶν μακροχρονίων καὶ κοπιαστικῶν πνευματικῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴν ψυχικὴ τελείωσι, γιὰ τὸ δράξιμο τῆς ἀγιότητος, δὲν φαίνονται εὐθύς. Θὰ περάσῃ χρόνος πολὺς μὲ πολὺν ἀγῶνα γιὰ ν' ἄρθῃ ἡ εὐλογημένη ἐκεῖνη στιγμὴ ποὺ ὁ φιλότιμος τῆς ψυχῆς ἐργάτης θὰ σταθῆ γιὰ λίγο μ' ἀμηχανία μπροστὰ στὸ δημιούργημά του. Τότε θὰ καταλάβῃ καὶ θ' ἀντιληφθῆ τὴν πλούσια καρποφορία ποὺ μὲ τόση προσδοκία περίμενε. Στὸν ἑαυτό του πρῶτα-πρῶτα θὰ ἐπισημάνῃ μιὰν ἀλλαγὴ καὶ θ' ἀνε αὐτὸ ἡ μεγαλύτερη τῆς ζωῆς του εὐτυχία. Ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος τονίζοντας αὐτὴν τὴν μεγάλη ἀλήθεια διδάσκει πὼς «εἰς ταῦτα τὰ μέτρα (δηλ. τῆς ἀγιότητος καὶ τελειότητος) ψυχὴν ἐλθεῖν, οὔτε ὑφ' ἑν, οὔτε ἀδοκιμάστως ἐστίν, ἀλλὰ διὰ πόνων πολλῶν καὶ ἀγῶνων καὶ χρόνων καὶ σπουδῆς μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων τὴν πνευματικὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνειν ἕως τοῦ τελείου τῆς ἀπαθείας μέτρου» (Πνευματικαὶ ὁμιλίαι). Ἔτσι ἡ πείρα τῶν Πατέρων ἐπιβεβαιώνει τὴν πραγματικότητά ποὺ ξεδιπλώνεται ἐμπρὸς στὰ μάτια τοῦ κάθε ἀγωνιστοῦ, καὶ ποὺ ἔρχεται νὰ ἐπι-

μαρτυρήση πώς ὁ δρόμος τῆς πνευματικῆς καρποφορίας εἶναι δύσβατος καὶ τραχύς, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ εἶναι κι' ἀκατόρθωτος.

Καὶ ἡ μοναχικὴ ζωὴ, αὐτὴ «ἡ ἐν ἀτιμίᾳ δόξα» κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποστηρίξη πὼς «σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ». Εἶναι ζωὴ διηνεκοῦς ἀγῶνος. Μὰ ὁ ἀγώνας αὐτὸς δὲν χάνεται, ἀρκεῖ νὰ ἔχη ἅγιους στόχους καὶ νὰ προέρχεται ἀπὸ ἀγνὲς διαθέσεις. Κανένας τέτοιος ἀγώνας δὲν πηγαίνει χαμένος. Ἔρχεται στιγμὴ γιὰ τὸν ἀγωνιστὴ νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του καὶ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἐπιτυχία του. Κι' εἶναι αὐτὸ μιὰ τρανὴ ἐμπειρία γεμάτη ἀνεκφραστὴ γοητεία πὺ ἔχει τόση σημασία γιὰ τὴν πνευματικὴ βιοσιμότητα.

Δύσκολη στὰ πρῶτα βήματά της ἡ μοναχικὴ πολιτεία. Θὰ πρέπει νὰ διεξάγῃς, σὰν μοναχός, πολυμέτωπο ἀγώνα. Μὰ καὶ τί, σκέπτομαι, γίνεται χωρὶς ἀγώνα καὶ χωρὶς προσπάθεια; Ἔπειτα, ὅμως, ἀπὸ τὴν σκληρὴ αὐτὴ καλλιέργεια πὺ μόνος σου, ὠθωμένος ἀπὸ μία ἐσώτατη τῆς καρδιάς σου ἐπιθυμία γιὰ ἠθικὴ τελειοποίησι, γιὰ τὸ φτάσιμο τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» ἐπέβαλες στὸν ἑαυτό σου, θὰ ἀποζημιωθῇς μὲ τὸ παρά-πάνω. Γιατί ἡ στιγμὴ τῆς καρποφορίας, ὅσονδήποτε μακριὰ κι' ἂν εἶναι, δὲν παύει στὰ ἐλπιδοφόρα μάτια σου ν' ἀποτελεῖ γεγονὸς προσδοκίας μέλλον καὶ βέβαιο.

Καὶ τὴν καρποφορία αὐτὴ θὰ τὴν αἰσθανθῇς ἀμέσως στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου. Ἡ νέα σου ζωὴ θ' ἀρχίσῃ σιγά-σιγά νὰ δημιουργῇ ἐντός σου τὰ ἰδικά της βιώματα. Καὶ νέες σκέψεις, βαπτισμένες στοῦ Χριστοῦ μας τὴν κολυμβήθρα, θάλλθουν γιὰ ν' ἀποθέσουν ἐπάνω σου τὴν εὐεργετικὴ τῶν σφραγίδα. Θὰ ἀντιληφθῇς τότε πὼς ἡ ψυχὴ σου μένει ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὸν δρόμο πὺ ἐδιάλεξες, ἐνῶ οἱ ἄπειροι καὶ ρυθμικοὶ κτύποι τῆς καρδιάς σου θὰ συμπορεύονται μὲ τὴν ἀέναη μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γιὰ σὲ πλέον πατρίδα εἶναι ὁ οὐρανός. Γιὰ ἐκεῖ ἐτοιμάζεσαι καὶ ἐκεῖ διαρκῶς ἐνατενίζεις. Σοῦ ἔχει γίνει πλέον συνείδησις πὼς γιὰ τὴν ἐκλογή σου αὐτὴ δὲν ἐμεσολάβησε ἀπλῶς μιὰ στιγμιαία ἐμπνευσις, ἀλλὰ πὼς ἡ ἴδια Θεία Χάρις σὲ ἀφόρτισε ἀνάμεσα ἀπὸ τόσες καὶ τόσες ψυχές, γιὰ ἓνα ἔργο ὑψηλὸ καὶ βασικὰ θεῖο. Στὸν ἑαυτό σου θὰ ἰδῇς ἀλλαγές. Θὰ ἰδῇς ἀκόμη συνήθειες ἅγιες, πὺ ἀπ' τὴν πολλὴ καὶ συχνὴ ἐπανάληψι θὰ σοῦ χουν γίνει δεύτερη φύσι. Καὶ μὲ πολλὴ ἀνακούφισι θὰ μάθῃς νὰ προφέρῃς τὸ ὄνομα Ἰησοῦς. Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς τόσους πνευματικούς σου ἀγῶνες, θὰ σοῦ εἶναι δύσκολο νὰ κάμῃς βῆμα πρὸς τὰ πίσω. Θὰ οἰστροηλατῆσαι συνεχῶς κι' ἀδιακόπως ἀπ' τὴ φλόγα καὶ τὴ θερμὴ

τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Καί μέσα στήν κλίμακα τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, πού ὁ καθένας μας φέρομε ἐντός μας, γιά σέ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο, τὸ «ὑπὲρ πᾶν ὄνομα», θά βαρύνῃ περισσότερο στήν πλάστιγγά σου καί θά ἀρωματίζῃ τὴν ζωὴ σου ἐκεῖ στήν γαλήνη καί ἡρεμία τῆς ἡσυχίας. Καί σέ στιγμὲς εἰλικρινοῦς μονολόγου, ἢ μᾶλλον αὐστηρῶς ἰδιωτικοῦ διαλόγου, πού θάχῃς συχνά μὲ τὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό, ὄλο καί περισσότερο θά πορεύεσαι ἀπὸ κατακτῆσεως εἰς κατάκτησιν, νοιώθοντας βαθεῖα αὐλακωμένο τὸ εἶναι σου ἀπὸ τὴν θεία ἀλλοίωσι. Καί ἡ καρποφορία αὐτῆ, ἡ «ἄκρα φιλοθεΐα», «τὸ τὸν Χριστὸν ἐρώμενον ἔχειν ὁμοῦ καὶ ἑραστήν», θά σέ κἀνῃ νὰ χαίρῃς, νὰ γεμίζῃς «θείας ἡδονῆς» κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην (P.G. 3,477) νὰ νοιώθῃς «ὡσπερ ἐν μέθῃ ποτοῦ, εὐφραινόμενος καὶ μεθύων τῷ Πνεύματι, μέθην θείων μυστηρίων πνευματικῶν», καθὼς ὁ Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος παρατηρεῖ. Τότε, μαζί μὲ τὸν Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον, θά διαλαλῆς γιά τὸν Χριστό: «Καὶ ἐξάγει με τοῦ ἄδου, τοῦ τε χώρου καὶ τοῦ ζόφου, καὶ εἰσάγει με εἰς ἄλλον, εἴτε κόσμον ἢ ἄερα ὄλως ἐξαιρεῖν οὐκ ἔχω. Τοῦτο οἶδα ὅτι φῶς με καὶ βαστάζει καὶ συνέχει, καὶ πρὸς φῶς εἰσάγει μέγα».

Ὁ ἄνθρωπος βέβαια, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἀγωνισθῇ στὴ ζωὴ αὐτῆ, δὲν θά φθάσῃ ποτὲ στὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς ἠθικῆς τελειότητος, ὅπου δὲν θά χρειάζεται πλέον ἄλλη προσπάθεια γιά ἀνοδικὴ πορεία. Γιατὶ τὸ τέλειο δὲν εἶναι κάτι τὸ στατικό. Δὲν ἀνήκει στὴ ζωὴ μας αὐτῆ νὰ μοιάσουμε ἀπαράλλακτα μὲ τὸ αἰῶνα πρότυπό μας, τὸν Ἰησοῦ. Γι' αὐτὸ συνεχῶς θ' ἀγωνιζώμεθα γιά νὰ φθάσωμε στὸ σημεῖο τῆς δυνατῆς γιά τὸν ἄνθρωπο τελειώσεως. Ὁ μοναχικὸς δίαυλος εὐνοεῖ τὴν συντομώτερη κι' ἀσφαλέστερη κατάκτησί της.

Πιο πάνω εἶδαμε πῶς στὸν ἴδιο σου τὸν ἑαυτό θά διαπιστώσῃς τὰ σημεῖα τῆς ἀλλαγῆς. Τοῦτο εἶναι ἀπόλυτα ἀληθινό, γιατί ἡ μεγάλη δωρεὰ πού θά σοῦ χαρίσῃ ἡ ἠθική σου τελειοποίησι θά εἶναι ἡ βαθύτερη καὶ εἰλικρινέστερη γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ σου. Θά ἀποκτήσῃς τὴν αὐτογνωσία, πού τόσο σπάνια ἀποκτοῦν οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου. Βλέποντας ἔτσι μέσ' ἀπὸ φακὸ καθαρὰ καὶ ξιάστερα τὸ ἐσωτερικό σου θά διακρίνῃς μέσα σου κάθε πτυχὴ τοῦ εἶναι σου καὶ μὲ λεπτότητα κι' ἀκρίβεια περισσῆ θ' ἀποδυσθῆς στὴν κάθαρσι τοῦ ἐσωτερικοῦ σου. "Ἄν δὲν προηγηθῇ ἡ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ μας, αὐτὸ τὸ «ποιός ἐστι» καὶ τὸ «ποῦ ἐστι», κατὰ τὸν ἄββᾶ Δωρόθεο, κάθε προσπάθεια διορθώσεως θά εἶναι ματαία, ἀφοῦ οἱ βολές μας θά ἀστοχοῦν οἰκτρά. Μόνο ἂν ἀπαλλαγῶμε ἀπ' τὸν ὑποκειμενισμό, μπορούμε ψυχρὰ καὶ αὐστηρὰ νὰ κρίνωμε τὸν ἑαυτό μας. "Ἐτσι χωρὶς περισπασμοὺς

κτυπάμε τὸ κακὸ ποὺ βρίσκεται μέσα μας, κι' ἀνασκολοπιζομε τὸ ψυχικὸ μας ἔδαφος μὲ τὸ αἰχμηρὸ ἔργαλειο τοῦ αὐτοελέγχου. Τότε θᾶρθουν στὴν ἐπιφάνεια οἱ ὄγκοι τῶν παθῶν καὶ οἱ σβῶλοι τῶν κακῶν ἐλαττωμάτων. Θᾶρθουν στὴν ἐπιφάνεια γιὰ νὰ τριβοῦν, νὰ λειανθοῦν οἱ αἰχμὲς τοῦ χαρακτήρος. Ἔτσι κάθε μέρα ποὺ θὰ περνᾷ, θὰ ἔχη τοῦτο τὸ χαρακτηριστικό: τὸν ἀδιάκοπο ἀγῶνα γιὰ τὸ σβύσιμο τῆς ἁμαρτίας, γιὰ τὸ φύτευμα τῆς ἀρετῆς. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς εἶναι τραχὺς καὶ δύσκολος. Ἡ ἀγάπη ὅμως Ἐκείνου θὰ δίνη τὴ δύναμι μέχρι τὴν τελικὴ νίκη.

Θ' ἀπορῆς βέβαια καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἀργότερα, ὅταν, ξαποστάζοντας λίγο-λίγο ἀπὸ τὸν κάματο τοῦ ἀγῶνα σου αὐτοῦ, θὰ ριχνῆς ἐρευνητικὰς ματιὰς στὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου. Τὴ θέσι τώρα αὐτῆ, ὅπου παλαιότερα ζοῦσε ἡ ἁμαρτία, θὰ τὴν ἔχη πάρει τώρα μιὰ νέκρωσι. Ἡ νέκρωσι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου. Θὰ φθάσῃς στὸ σημεῖο ν' ἀποφεύγῃς τὴν ἁμαρτία ὄχι ἀπὸ τὸν φόβο τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ Κεῖνον ποὺ ξέρεις πόσο πληγώνεται στὴν κάθε σου παρακοή. Καὶ ἡ νέκρωσι αὐτῆ θὰ προοιωνίζεται μιὰ Ἀνάστασι. Στὴν κορυφῆ τοῦ Γολγοθᾶ σου θὰ πῆξῃς ἓνα σταυρὸ, κι' ἐκεῖ ἐπάνω θὰ σταυρώσῃς τὸν κακὸ σου ἑαυτό, μὲ τὰ πάθη καὶ τὶς κακίαις του. Μὰ τὸν Γολγοθᾶ ἀκολουθεῖ ὁ ζωηφόρος τάφος καὶ ἡ ἀνάστασι. Καὶ τὸν δικὸ σου Γολγοθᾶ θ' ἀκολουθήσῃ ἡ Ἀνάστασις μέσα σου κάθε καλῆς φυτείας.

Παράλληλα, θὰ σοῦ χαρίσῃ ὁ Κύριος σὰν δῶρο τὴν σταθερὴν πίστι, ποὺ θὰ σοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ καθορᾷς ἀπὸ τώρα νοερά τὸ κάλλος τ' οὐρανοῦ. Ἡ πίστις αὐτῆ ἀκόμη θὰ σὲ κάνῃ πρόθυμο τηρητῆ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Γιατί γιὰ σὲ κάθε ἐντολῆ τοῦ Ἀγαπημένου θ' ἀποτελεῖ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς σου. Δὲν θὰ ζητῆς τὴ βοήθεια τῆς πτωχῆς σου λογικῆς γιὰ τὴ συμμόρφωσί σου στὸ θέλημα τοῦ Νυμφίου· οὔτε θὰ προστρέχῃς στὰ φῶτα τοῦ νοῦ γιὰ νὰ βεβαιώσῃς «τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές». Θ' ἀντιληφθῆς ἀκόμη ἀπέραντη τὴν περιοχὴ τῆς ἀγάπης μέσα σου. Δὲν θὰ περιορίζεται ἡ ἀγάπη σου αὐτῆ μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τῶν ἰδικῶν σου ἐνδιαφερόντων. Θὰ εἶναι πλατεῖα καὶ εὐρεῖα, πελώρια ἀγάπη.

Ἀκόμη μέσα σου θὰ ριζώσουν κι' ἄλλες ἀρετές, ἡ ὑπομονὴ στὶς θλίψεις καὶ τὶς δοκιμασίαις, στοὺς διωγμοὺς καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς. Θὰ ριζώσῃ μέσα σου ἡ ἀπλότῃς καὶ πραότῃς, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη, ἡ προσοχὴ στὴ γλώσσα καὶ στὰ φερούγισματα τοῦ νοῦ. Μὰ ἐκεῖ ὅπου θὰ σταθῆς ἰδιαιτέρως, θὰ εἶναι ἡ αὐτομεμψία, τοῦ ἑαυτοῦ σου δηλ. ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ μορφῆ. Ἀποτελεσμα τῆς αὐτογνωσίας ἢ αὐτομομφῆ θὰ σὲ ὀδηγῆ στὴν κατάνυξι καὶ τὸ κατὰ Θεὸν πένθος, τὸ «χαροποιὸν πένθος», στὰ δά-

κρυα «ὦν οὐδὲν ἥδιον» κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Τὰ μάτια σου θὰ πλημμυρίζουν ἱκετευτικά, μὰ καὶ εὐχαριστίας δάκρυα, ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὸ κάθε σου βύθισμα στὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, θὰ λαβαίνης πολύτιμες ἐμπειρίες τῶν οὐρανίων γλυκασμῶν. Ἔτσι ἡ λύπη αὐτὴ θὰ ἀναμειγνύεται μὲ τὴν χαρὰ, θὰ μετουσιώνεται σὲ ἀληθινὴ χαρμολίπη μὲ διάχυτη στὸν ἑαυτὸ σου τῆς θείας Χάριτος τὴ θαλπωρὴ. Θὰ γίνης ἔτσι ἕνας ἀληθινὸς φιλόσοφος. Γιατὶ θὰ σπουδάσης σὲ βάθος τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ φοβερώτερον τῶν μυστηρίων...

Λίγο-λίγο θὰ ἀποξενώνεσαι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τις ἀνάγκες του. Δὲν θὰ ἔχης πρόθυμα τ' αὐτιά στὴν κάθε του ἀξίωσι. Ἄλλ' ὅπως κάποτε παλῆν «ἐξενώθης τοῦ κόσμου», ἔτσι καὶ τώρα σιγὰ-σιγὰ θὰ ἀπομακρύνεσαι κι' ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ἀπόστασι τέτοια, ποὺ νὰ βλέπης ἀνεπηρέαστα κι' ἀντικειμενικὰ τὴν ψυχικὴ σου κατάστασι. Θὰ ἔχης γοητευθῆ ἀπὸ τὴν μετάθεσι τοῦ νοῦ σου στὸν οὐρανὸ καὶ τίποτε πλέον ἀπὸ τὰ «τοῦ κόσμου τερπνὰ» θὰ σοῦ κἀνῃ ἐντύπωσι. Θὰ φθάσης τότε στὸ σημεῖον νὰ μὴ ζῆς σύ, ἢ μᾶλλον νὰ μὴ ζῆ μέσα σου ὁ ἑαυτός σου, ἐκεῖνος ὁ ἰδικός σου ἑαυτός, μὲ τὸν ὁποῖον γεννήθηκες καὶ συμπορεύθηκες στὰ πρῶτα σου βήματα. Καὶ παραμερίζοντας ἐκεῖνος θ' ἀφήσῃ τὴν θέσι γιὰ τὸν Ἰησοῦ, «τὸ φίλον καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα». Δὲν θὰ ἔχης οὔτε θέλημα οὔτε φρόνημα δικό σου. Οὔτε ἐπιθυμία οὔτε ἐνέργεια δική σου. Θὰ ἐπιδιώκῃς ὅ,τι ὁ Κύριος θέλει καὶ θὰ ἀποφεύγῃς ὅ,τι τὸν λυπεῖ καὶ τὸν στενοχωρεῖ. Θὰ φθάσης δηλ., ὅπως εἶπαμε, στὴν ἀπάθεια καὶ στὴν νέκρωσι, στὴν ἠθικὴ τελειότητα. Ὅλα τότε τὰ γήινα θὰ σοῦ γίνουν ἀδιάφορα. «Τοιοῦτον γὰρ τὸ πῦρ τὸ πνευματικόν, οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν ἀφίησιν ἔχειν τῶν ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο ὁ τοιοῦτων ἐρῶν πραγμάτων, κὰν τὰ ὄντα προέσθαι δέη, κὰν τρυφῆς, κὰν δόξης καταγελάσαι, κὰν αὐτὴν ἐκδοῦναι τὴν ψυχὴν, μετὰ πάσης εὐκολίας ταῦτα πάντα ποιεῖ. Ἡ γὰρ τοῦ πυρὸς ἐκεῖνου θερμότης, εἰς τὴν ψυχὴν εἰσιούσα, πᾶσαν ἐκβάλλει νοθεΐαν, καὶ πτεροῦ ποιεῖ κουφότερον τὸν ἄλόντα· καὶ πάντων τῶν ὀρωμένων ὑπερορῶν λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, ἐν κατανύξει μένει διηνεκεῖ πηγὰς συνεχεῖς ἀφιεῖς δακρύων καὶ πολλὴν καρπούμενος τὴν ἡδονὴν» (ιερός Χρυσόστομος, Ὁμιλία ΣΤ' εἰς Ματθαῖον).

Ἔτσι θὰ ζῆς μακάριος κι' εὐτυχισμένος καὶ θὰ χαίρεσαι τὴν καρποφορία ποὺ ἡ Θ. Χάρις σοῦ χάρισε. Καρποφορία ποὺ δὲν εἶναι μόνον γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ περιβάλλον σου, ὅπως θὰ δοῦμε στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Ἱερατικὲς Μορφές

ΠΑΠΑΡΓΥΡΗΣ ΤΣΙΚΟΥΡΗΣ

Ὁ Παπαργύρης Τσικούρης ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Αἰθαίαν τῆς Μεσσηνίας τὸ ἔτος 1884, ἔνθα καὶ ἐτελείωσε τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ ἔτος 1905 ὑπῆρτησεν εἰς τὸν Στρατὸν καὶ ἀπελύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Λοχίου. Τὸ ἔτος 1911 μετέβη εἰς Ἀμερικὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, πρὸς ἐργασίαν, καὶ μετὰ ἕν ἔτος, τὸ 1912, ἐπέστρεψαν ἀμφοτέρω ἐθελοντικῶς εἰς Ἑλλάδα, ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ἐμπνευσθέντες καὶ ἐπιηρεασθέντες ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον Ἑλληνα τροβαδοῦρον καὶ ἐθνεγέρτην Σπύρον Μαρσούκαν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας Μπιζανίου, Κιλκίς, Μπέλλες, Κρέσνας καὶ Τζουμαγιάς, προαχθεὶς εἰς Ἐπιλοχίαν, τυχὼν διὰ τοῦτο «διπλώματος ἀπονομῆς μετάλλιου παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν». Ὁ ἀδελφός του ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην Τζουμαγιάς τὴν ἡμέραν λήξεως τοῦ πολέμου. Τὸ ἔτος 1920 ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέκτησε δύο θυγατέρας. Τὸ ἔτος 1924 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς φοιτήσας εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Ναυπλίου. Τὴν 24/6/26 ἀπεβίωσεν ἡ πρώτη θυγάτηρ του. Τὴν 5/7/26 ἀπεβίωσεν καὶ ἡ δευτέρα θυγάτηρ του καὶ τὴν 14/9/26 ἀπεβίωσε καὶ ἡ πρεσβυτέρα του ἐξ ἀνιάτου νοσήματος, ταλαιπωρηθέντες ἀμφοτέρω ἐπὶ δύο ἔτη. Οὕτω ἐντὸς τριῶν (3) μηνῶν ὁ Παπαργύρης ἀπορφανίσθη τελείως τῶν προσφιλῶν του προσώπων, καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ μονήρης, μαρτυρικὴ καὶ δραματικὴ ζωὴ του, διαρκέσασα 41 συναπτά ἔτη. Ἡ ἀκεραιότης του ὑπῆρξεν ἰδανικὴ καὶ σπανία. Διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ δώσῃ ποτὲ ἀφορμὴν, ὥστε ἐν τῷ προσώπῳ του νὰ μομηθῇ ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, ὅπως συνέβαινε μὲ ἄλλους ὁμοιοπαθεῖς του, καθὼς διεδίδετο πολλὰκις, δὲν ἐπέτρεπεν εἰς οὐδεμίαν ξένην γυναῖκα, πάσης ἡλικίας, πλὴν τῶν στενοτάτων συγγενῶν του καὶ τούτων σεμνῶς ἐνδεδυμένων, «νὰ πατᾶνε τὰ σκαλοπάτια τοῦ σπιτιοῦ του», ὅπως ἔλεγε. Ὅσαι δὲ τυχὼν τῷ προσέφερον μαγειρευμένον φαγητὸν ἢ τὰ πλυμένα ρουχά του, τὰ ἀνέσυρεν ἐμφανῶς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, οὐχὶ τὴν νύκτα, ἐκ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας του, κειμένης παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν, διὰ καλαθίου. Ἐλεγε δὲ ὅτι μετὰ τὸν ἀπορφανισμόν του οὐδεμία ἀνθρωπίνη συμπαράστασις ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ ἢ τὸν παρηγορήσῃ, παρὰ μόνον ἡ

Ὁ Ἰερεὺς Παπαργύρης Τσικούρης
μεθ' ἑτέρου κληρικοῦ κατὰ παλαιότεραν φωτογραφίαν.

συνεχῆς προσευχῇ καὶ ἡ ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπετύγχανε διὰ καθημερινῶν λειτουργιῶν, ἃς ἐτέλει ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη. Συγγενῆς του ἀξιωματικὸς ἐξ Ἀθηνῶν, μετὰ τὸν θάνατον τῶν προσφιλῶν του, τῷ ἐπρότεινε νὰ φροντίσῃ νὰ τὸν τοποθετήσῃ εἰς τινα Ναὸν Φιλανθρωπικοῦ ἢ ἄλλου Ἰδρύματος Ἀθηνῶν, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν δυσμενεστάτην ἐπίδρασιν τοῦ πνιγηροῦ πλέον δι' αὐτὸν περιβάλλοντος τοῦ χωρίου του, ἀλλ' ἠρνήθη κατηγορηματικῶς, εἰπὼν αὐτῷ «ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐκεῖ πού τὸν ἔταξεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ πλησίον τῶν συγχωριανῶν του, ἵνα τοὺς ὑπηρετῇ μέχρι τοῦ θανάτου του καὶ ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώσῃ σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν», ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ, ἡσχολεῖτο μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πηδαλίου. Ὁ ἴδιος συγγενῆς του παρακολουθῶν μὲ θαυμασμὸν τὴν ὑπομονητικὴν, μονήρη καὶ συνετὴν ζωὴν του, τῷ εἶπε κάποτε· «Παπαργύρη μου, ἀπὸ ὅσα ἔχω ἀκούσει, διαβάσει καὶ βλέπω δὲν μοῦ φαίνεται πὼς οἱ μάρτυρες, οἱ ἀσκηταὶ καὶ λοιποὶ ἥρωες τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἔκαμαν κάτι περισσότερο ἀπὸ σένα». Καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε· «Ναί, ἀλλὰ ἐκεῖνοι προσηύχοντο πολὺ καὶ ἐνεδυναμοῦντο ἀπὸ τὸν Θεό». Καὶ ἐθαύμασεν ὁ συγγενῆς διὰ τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν, διότι ἐβλεπεν ὅτι τὰ βιβλία πού ἐχρησιμοποιοῖε διὰ τὰς προσευχάς του ἦσαν κατάμαυρα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν. Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν του συγχωριανούς του τινάς, μεθ' ὧν εἶχον ψυχρανθῆ αἱ σχέσεις του, καὶ συνεφιλιώθησαν. Ἐν συνεχείᾳ συνέταξεν ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν, ἀπευθυνομένην πρὸς ὄλον τὸ ποίμνιον του, ἦν καὶ παραθέτομεν κατωτέρω, ἐκθέτων τὴν ἐπὶ τῆς γῆς πορείαν τῆς ζωῆς του αἰτῶν καὶ παρέχων τὴν συγγνώμην εἰς πάντας, μεθ' ὧν λόγῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας εἶχον δημιουργηθῆ ἀθέλητοι καὶ ἀναπότρεπτοι προστριβαὶ ἢ παράπονα.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἶχε παραγγεῖλει νὰ ἀναγνώσουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας του, ὅπερ καὶ ἐγένετο, προξενήσασαν μεγάλην συγκίνησιν εἰς τοὺς μετασχόντας. Τὴν 31/10/1960 καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου ἡλικίας (75 ἐτῶν) παρηγγέλθη ὑπὸ τῆς Ἰ.Μ. Μεσσηνίας, ὅπως ἀπόσχη ἐφεξῆς τῶν ἱερατικῶν του καθηκόντων, ἐκφρασάσης συγχρόνως πρὸς αὐτὸν τὴν εὐαρέσκειάν της «Ἐπὶ τῇ καλῇ διακονίᾳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, διότι ἐπὶ 3½ δεκαετηρίδας εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ ποίμνιον του καὶ ἐγένεν ὁμολογουμένως ἀξιομίμητον παράδειγμα συνετοῦ, ἀκεραίου καὶ σώφρονος κληρικοῦ» (ἀριθμ. ἐγγράφου 1916/31-10-60). Τὴν

4/10/1967 εἰς ἡλικίαν 83 ἐτῶν ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον πλήρης ἡμερῶν, κατόπιν βραχείας ἀσθενείας, ληξάσης τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολῆς του. Εἶη αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Παπαργύρη!

Ἡ ἐπιστολή του ἔχει ὡς ἐξῆς:

Παρακαλῶ, ὅπως ἡ παροῦσα ἀναγνωσθῆ κατὰ τὴν κηδεῖαν μου.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

«Κἂν τε ζῶμεν, κἂν τε ἀποθνήσκομεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν», Αὐτός, γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ γυμνὸς ἀπελεύσομαι ἐντεῦθεν.

Ἄφου ἔληξεν ὁ ἐπὶ τῆς γῆς προορισμὸς μου, ἐκλήθην ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, προσδοκῶν ἀνάστασιν νεκρῶν, ἀπὸ ὅπου σᾶς ἀπευθύνω τὸν τελευταῖον τοῦτον χαιρετισμόν.

Ὅπως γνωρίζετε, ἐπὶ σαράντα (40) συναπτὰ ἔτη, θεία προνοία ἐποίμανα τὴν ἐνορίαν ταύτην, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἐφρόντισα, ὅπως, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ δι' ὅλων τῶν ἰδικῶν μου δυνάμεων, προσφέρω τὰς καλὰς μου ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐμπιστευθῆν μοι ποιμνιον καὶ τῷ παράσχῳ ὅσον τὸ ἐπέτρεπον αἱ γνώσεις μου, τὰς εὐκαιρίας, ὅπως ὀδηγηθῆ εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας, πλησίον τοῦ Χριστοῦ μας, ὡς δὲ εἶχον καὶ ὑποχρέωσιν καὶ δικαίωμα, ὡς καλὸς ποιμὴν, ἄλλοτε συνεβούλευσα, ἄλλοτε ἐνουθέτησα, ἄλλοτε παρώτρυνα καὶ ἄλλοτε ἐπέπληξα ἢ ἐπετίμησα ἢ καὶ ἐδείχθην αὐστηρὸς, ὡσάκις τοῦτο ἐθεώρησα σκόπιμον καὶ ἐποικοδομητικόν, πρὸς τὸ ἰδικόν σας πνευματικὸν συμφέρον καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν, ποτὲ ὅμως δὲν ἐνήργησα μὲ πρόθεσιν νὰ ἀγνοήσω ἢ περιφρονήσω τὴν προσωπικότητα ἢ τὴν ἀξιοπρέπειάν τινος ἐξ ὑμῶν. Πρὸς τοῦτο μάρτυς μου ὁ Κύριος.

Γνωρίζετε ὅμως ἐπίσης, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὁ Πανάγαθος Θεὸς-Πατήρ, ἐν τῇ ἀπείρῳ του σοφίᾳ καὶ Πατρικῇ Προνοίᾳ μὲ ἐδοκίμασε πικρῶς καὶ μοῦ ἀπέσπασεν ἀπὸ πλησίον μου τὴν προσφιλεῖ μου πρεσβυτέραν καὶ τὰς δύο μου θυγατέρας, εὐθὺς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱερατείας μου καὶ εἰς διάστημα πέντε περίπου μηνῶν, ἐπενεγκῶν μοι τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα πλήγματα, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ πρὶν ἀκόμη ἀναπνεύσω καὶ συνέλθω ἀπὸ τὸ προηγούμενον, καὶ οὕτω νὰ μὲ ἀφήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου μου ἀπορφανισμένον. Ἐνθυμοῦμαι εὐγνωμόνως, ὅτι τὸ ποιμνιόν μου μὲ συνεπόνεσε τότε καὶ μοι συμπαρεστάθῃ εἰς τὰς δοκιμασίας μου ταύτας, καὶ

τὸ εὐχαριστῶ πολύ, πρὸς δὲ εὐχομαι, ὅπως ὁ Κύριος τοῦ δώση τὴν εὐλογίαν Του.

Ὅμως, μόνον Ἐκεῖνος γνωρίζει τὸ πῶς ἐπέρασα ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον κατάμονος καὶ πόσες φορές δὲν ἐδοκίμασα παρά-
πονα καὶ ἀπογοητεύσεις ἐπάνω στὴ μοναξιά μου.

Εὐτυχῶς εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς μοῦ ἤρχετο εἰς τὴν μνήμην μου ὁ πολυάθλος Ἰώβ, ἔναντι τῶν παθημάτων τοῦ ὁποίου, τὰ ἰδικά μου ἦσαν μιὰ ἀσήμαντη σταγὼν ἐν τῷ ὠκεανῷ, καὶ ἀμέσως ἀνέκτων τὸ θάρρος μου καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν μου, ἀναβοώντας μαζί του τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα λόγια του. «Αὐτός, γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ γυμνὸς ἀπελεύσομαι ἐντεῦθεν, ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο, ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον».

Ὅμως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἐπιδράσουν ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος μου, πρῶτον αἱ δοκιμασίαι αὐταὶ καὶ δεύτερον ἡ ἁμαρτωλότης μου, διότι ἤμην πολὺ ἁμαρτωλός, ἔτσι, ὥστε κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν λεπτῶν καὶ ὑψηλῶν καθηκόντων μου νὰ ἠδίκησα ἢ δυσηρέτησά τινας ἀπὸ ὑμᾶς, εἴτε ἐκουσίως εἴτε ἀκουσίως, μὲ ἐκδηλώσεις δηλονότι ξένας πρὸς τὴν θέλησίν μου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου, καὶ διὰ τοῦτο, ἀγαπητά μου παιδιὰ, σᾶς παρακαλῶ θερμῶς νὰ μὴ μοῦ καταλογήτησε πρόθεσιν ἢ εὐθύνην διὰ ταύτας καὶ νὰ μὲ συγχωρήσητε εἰλικρινῶς καὶ νὰ προσεύχεσθε ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς μου. Τοῦτο πράττων καὶ ἐγὼ ἐξ ἐπιβεβλημένου καθήκοντος σᾶς συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας πάντας, ὅσους μὲ ἐξεσυνερίστησαν, μὲ ἐβλαψαν, ἐκακολόγησαν, ὕβρισαν ἢ ἄλλως πῶς με παρεπίκραναν, καὶ εὐχομαι ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς, ὅπως καὶ Θεὸς τοὺς συγχωρήσῃ.

Καὶ τώρα, ἀγαπητά μου παιδιὰ, σᾶς ὑπενθυμίζω ὅτι ὅλα τὰ γήϊνα εἶναι περαστικά καὶ μάταια καὶ ὅλα θὰ μείνουν ἐδῶ καὶ μόνον ἡ κακία θὰ μᾶς συνοδεύσῃ, γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ πολὺ νὰ φροντίζετε καὶ νὰ θέσητε ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς σας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διότι μόνον ἐκεῖ βρῖσκει ὁ ἄνθρωπος ἀσφάλειαν, παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα, καὶ τελικὰ νὰ κερδίσητε τὴν οὐράνιον Βασιλείαν. Ἀμήν.

Καὶ τέλος, σᾶς παρακαλῶ, ὅπως ὅλοι μαζί ἀναφωνήσητε τρεῖς φορές: Αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

Καλὴν ἀντάμωσιν στοὺς Οὐρανοῦς. Ἄρχιμ. Μ. Κ.

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δ'. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΘΕΪΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕΝΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*

5. Συνέπειαι — Συμπεράσματα.

Ποιές είναι οί συνέπειες τῆς ἀναζητήσεως ὑποκαταστάτων, γιά τὰ ὁποῖα ἔγινε λόγος στήν προηγούμενη παράγραφο;

Τὰ εἰδῶλα εἶναι ἀδύνατο τελικά νά ὑποκαταστήσουν τόν ἀληθινό Θεό. Ὁ ἄνθρωπος, πού ἀναζητεῖ ὑποκατάστατα, ὀδηγεῖται ἀπό τὸ ἓνα ὑποκατάστατο στό ἄλλο, μὴ μπορώντας νά βρῆ ἀνάπαυσι, καὶ ἐσωτερικὴ πλήρωσι σὲ κανένα. Ἔτσι πραγματοποιεῖται ἡ λεγόμενη μετάθεσις. Μεταθέτει δηλαδή ὁ ἄνθρωπος τίς ἐπιδιώξεις του ἀπὸ τὴ μιὰ κατεύθυνσι στήν ἄλλη. Μὲ τὴν μετάθεσι αὐτή, ἐφ' ὅσον τὰ ἀγαθὰ πού ἀναζητεῖ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πεπερασμένα καὶ σχετικὰ, δὲν εἶναι δυνατὸ νά τὸν ἱκανοποιήσουν ὀλοκληρωτικὰ καὶ νά κορέσουν τίς ἐσωτερικὰς του ἀναζητήσεις καὶ τίς βαθύτερες ἐφέσεις. Τελικά ἐπέρχεται ὁ κόρος καὶ ἡ ἀπογοήτευσι, πού μπορεῖ νά ὀδηγήσῃ καὶ στήν αὐτοκτονία ἀκόμη ἢ στό μηδενισμό σὰν θεωρία ζωῆς πλέον.

Ὁ νέος πού μὲ τὴν ἀπόρριψι τοῦ Θεοῦ, τὴν σχετικοποίησι τοῦ κύρους τῶν ἀνωτέρων ἀξιών, τὴν ἀπόρριψι κάθε αὐθεντίας τῶν θεσμῶν καὶ ἐκπροσώπων τῶν θεσμῶν, μὲ τὴν ἄλυτη ὑπαρξιακὴ ἀγωνία, μὲ τὴν ἀναζήτησι ὑποκαταστάτων, τὸν κόρο καὶ τὴν ἀπογοήτευσι, ὀδηγεῖται στό μηδενισμό, δὲν εἶναι δυνατὸ πιά νά ἐνταχθῇ δημιουργικὰ μέσα στό κοινωνικὸ σύνολο. Οὔτε σὰν ἄτομο-πρόσωπο μπορεῖ νά προχωρήσῃ ἐπιτυχημένα στήν ὀριμότητα καὶ νά ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά του.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 349 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

Συνέπεια δηλαδή τοῦ μηδενισμοῦ, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ τελικὸ τέρμα ὅλης αὐτῆς τῆς πορείας, ποῦ ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἀθεΐα, εἶναι ἡ ἐλιπῆς ὠρίμανσι τῆς προσωπικότητος τοῦ νέου καὶ ἡ ἐλιπῆς ἢ ἐντελῶς ἀνεπαρκῆς ἢ ἀνύπαρκτη ἔνταξι τοῦ νέου στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Σὲ τέτοιες ἀκραΐες περιπτώσεις ἐμφανίζονται καὶ οἱ διάφορες ἀντικοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς νεότητος, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ φθάσουν μέχρι καὶ τὸ ἐγκλημα ἀκόμη.

Δὲν θὰ ἦταν ἄσκοπο στὴν προκειμένη περίπτωσι νὰ ἀναφέρωμε καὶ μερικὲς σκέψεις σχετικὰ μὲ μιὰ ἄλλη κατάστασι, μέσα στὴν ὁποία ζῆ ὁ σύγχρονος νέος καὶ ἡ ὁποία ἐπιτείνει τὴν ἔντασι τῶν συνεπειῶν τῆς ἀθειστικῆς προπαγάνδας. Ὁ σημερινὸς νέος δηλαδή ζῆ μέσα σ' ἓνα διαρκῆ στρόβιλο. Ὅλο καὶ περισσότερα νέα πράγματα πρέπει νὰ ἀφομοιώνη. Ἡ μία ἐντύπωσι διαδέχεται τὴν ἄλλη. Καὶ ἐν τούτοις κάθε ὥρα ἔχει μόνον 60 λεπτά, κάθε ἡμέρα ὄχι περισσότερες ἀπὸ 24 ὥρες. Ἔτσι διατρέχει ἡ ψυχὴ τοῦ νέου τὸν κίνδυνο νὰ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὴν ἀκατάσχετη ἐναλλαγὴ τῶν διαφορῶν ἐντυπώσεων, ψυχικῶν καταστάσεων καὶ ἐρεθισμῶν. Ὁ σύγχρονος κόσμος θέλει νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ δεχοῦμε τοὺς ὄρους του.

Ἐν προκειμένῳ, τὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς ἀσκήσεως ἔχει τὴν ἰδιαίτερη ἀποστολὴ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ μάλιστα στὸ νέο. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ φωτισθοῦν ἐντελῶς ἰδιαίτερες ἀπόψεις.

Νομίζομε δηλαδή ὅτι ὁ τονισμὸς τῆς ἀσκήσεως καὶ ἀγωγῆς τοῦ Πνεύματος γιὰ τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας ἔχει σήμερα πολὺ μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὴν ἀσκησι τοῦ σώματος. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἰδιαίτερος ἀπαραίτητη γιὰ τὴν νέα γενεὰ ἀσκησι τοῦ πνεύματος εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, ὅταν ἔχη ἀπολεσθῇ ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεόν.

Γιατὶ τότε δημιουργεῖται ἓνας φαῦλος κύκλος. Τὰ πλάσματα σφετερίζονται τὴν κυριαρχία, ἀμέσως μόλις λησμονήσουν τὸν δημιουργό τους. Τότε βλέπουν ἑαυτὰ σὰν σκοπὸ καὶ τέλος τῶν πάντων.

Τεχνικὴ ἢ χρήματα, ἀνέσεις ἢ γενετήσιοι ἱκανοποιήσεις, ὅταν καταλάβουν μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ νέου τὴν θέσι τοῦ Θεοῦ, ὅταν δηλαδή ἀκριβῶς ἀναζητήσῃ σ' αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος ὑποκατάστατα τοῦ Θεοῦ, τὸν Ὅποιον ἀπώλεσε, τότε αὐτὰ κερδίζουν τὴν κυριαρχία πάνω στὸν ἄνθρωπο. Χειραφετούμενος δηλαδή ὅπως νομίζει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀπόρριψι τοῦ Θεοῦ, ὑποδουλώνεται στὰ πράγματα. Ἔτσι ὅμως διαστρέφεται τὸ ἀληθινὸ νόημα τῶν πρα-

γμάτων αὐτῶν. Θὰ ἔπρεπε ὁ ἄνθρωπος νὰ κυριαρχῇ πάνω σ' αὐτὰ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἐνῶ κατέχει ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένες πνευματικὲς καὶ διανοητικὲς δυνάμεις, κυριαρχημένος ἀπὸ τὰ ὑποκατάστατα, ἔχει χάσει τὴν ἐλευθερία του καὶ δὲν βρίσκει πιά τὸ δρόμο πρὸς τὸν ἀληθινὸ Θεό, γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀπόλαυσι τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν κατανοώντας ὅλη αὐτὴ τὴν ὀδυνηρὴ πραγματικότητα, ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἀθεΐα, μὲ συμπάθεια καὶ κατανόησι, ὅχι σὰν δικαστὴς, ἀλλὰ σὰν φιλόστοργη μητέρα βλέποντας τὴν νεότητα, πρέπει νὰ πείσῃ τοὺς νέους, ποὺ διακατέχονται ἀπὸ τὴ δίψα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, διακηρύττουσα ὅτι μόνον ἐὰν «ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε» καὶ ὅτι αὐτὸς δίδει «ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα».

Μ α κ α ρ ι ὶ τ α τ ε,

Προσπαθήσαμε μὲ τίς εὐχὲς σας σ' αὐτὴ τὴν εἰσήγησι νὰ ἐπισημάνωμε ὀρισμένες θεμελιώδεις συνέπειες τῆς ἀθεϊστικῆς προπαγάνδας πάνω στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ μάλιστα στὸ νέο. Ἀπὸ τίς βασικὲς αὐτὲς συνέπειες τῆς ἀθεΐας ἀπορρέουν πάρα πολλὰ προβλήματα καὶ στὴν Ἑλληνικὴ νεολαία. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ κρίσι τῶν καταχρητικῶν σχολείων καὶ γενικώτερα τῆς θρησκευτικῆς-ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος, τὸ μικρὸ ποσοστὸ τῶν ἐκκλησιαζομένων νέων καὶ γενικώτερα ἡ ἀδιαφορία τῶν νέων γιὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τοῦλάχιστον ἐμφανίζεται αὐτὴ σήμερα σ' αὐτούς.

Δὲν ὑπείσερχόμεθα στὴν ἐξέτασι τῶν εἰδικῶν αὐτῶν θεμάτων, γιὰτὶ νομίζομε ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθοῦν αὐτὰ στὸν περιορισμένο χρόνον αὐτῆς τῆς εἰσηγήσεως, οὔτε ἔχει τὴν δυνατότητα ὁ ὁμιλῶν νὰ ἐξετάσῃ μὲ πληρότητα ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον καθ' ἓνα ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτὰ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ θέμα ὅχι μιᾶς ἀλλὰ πολλῶν εἰσηγήσεων καὶ ἐπισταμένων μελετῶν καὶ συζητήσεων.

Ἐθεωρήσαμε σκόπιμο νὰ ἐπισημάνωμε μόνον τίς ρίζες τῶν παρουσιαζομένων εἰδικῶν προβλημάτων, γιὰτὶ πολλὲς φορές χωρὶς σοβαρὴ κρίσι καταδικάζομε πολλὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνέργειες τῆς νεότητος, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχωμε ἐντοπίσει καὶ τὴν βάσι καὶ αἰτία τῶν παρουσιαζομένων κακῶν. Ἔτσι μᾶς ξεφεύγει ἡ οὐ-

σία τῶν προβλημάτων αὐτῶν καὶ εἶναι ἀδύνατος πιά ἡ ριζική καὶ ἐπιτυχῆς ἀντιμετώπισι τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτά.

Τότε καὶ οἱ ἐπεμβάσεις μας στὴ ζωὴ τῆς νεότητος, οἱ ὁποῖες γίνονται εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐπικρίσεων-παρατηρήσεων, εἴτε ὑπὸ μορφὴν συμβουλῶν καὶ παραινέσεων, γίνονται μὲ ἀδιαφορίαν ἢ καὶ θυμηδία δεκτὲς ἀπὸ τοὺς νέους, γιατί εἶναι ἐμφανὲς σ' αὐτούς, ὅτι δὲν κατανοοῦνται στὸ βάθος καὶ τὰ αἷτια τῶν ἐνεργειῶν των. Καὶ νομίζομε ὅτι τὸ πρῶτο καὶ θεμελιῶδες βῆμα γιὰ μιὰ ἐπιτυχή ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τῶν νέων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ πείσωμε τοὺς νέους ὅτι πράγματι θὰ βροῦν κατανόησι στὴν Ἐκκλησία. Νὰ τοὺς πείσωμε ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ δὲν εἶναι ἐπιτιμηταὶ καὶ κριταὶ τῶν παρεκτροπῶν των, ἀλλὰ κυρίως οἱ συμπαθεῖς καὶ γεμᾶτοι κατανόησι παραστάται, πρόθυμοι πάντοτε νὰ ἐπιχέουν ὄχι μόνον τὸν οἶνον τοῦ καυτηριασμοῦ καὶ τῆς ἐπιτιμήσεως, ἀλλὰ προηγουμένως τὸ ἔλαιον τῆς συμπαθείας καὶ τῆς κατανόησεως στὶς πληγὰς τῆς συγχρόνου νεότητος, ἢ ὅποια πέφτει πολλὰς φορὰς στοὺς διαφόρους καὶ ποικιλομόρφους ληστὲς ποὺ ἐκκινοῦν ἀπὸ τὴν ἀθεϊστικὴν προπαγάνδα.

Γνωρίζω ὅτι δὲν ἐξήντησα τὸ θέμα. Μιὰ εἰσῆγησι ὅμως γίνεται γιὰ νὰ εἰσάγη στὸ θέμα καὶ ὄχι νὰ τὸ ἐξαντλή. "Ἄν οἱ λίγες ἀνωτέρω σκέψεις βοηθήσουν ἄλλους νὰ κάνουν πολὺ περισσότερες, χρησιμώτερες καὶ ἀξιολογώτερες σχετικὰς σκέψεις, τότε ἡ ὑπομονή σας νὰ μὲ ἀκούσετε ἐπὶ 45 λεπτά δὲν ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ.

Ἄρχιμ. ΠΑΝΤ. ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Θ'.

Η ΘΕΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΝ

Ἡ ἔννοια τῆς θεώσεως τοῦ Μυστικοῦ Σώματος, ἐπομένως καὶ τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τούτου, συνδέεται στενῶς καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα, κατὰ τὸν Ἁγ. Ἀθανάσιον, τῆς θεότητος τοῦ ἑνσαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς κεφαλῆς τοῦ Μυστικοῦ Σώματος, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ συντελεῖ εἰς τὴν θέωσιν αὐτοῦ, ὅστις εἶναι στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος θεωρεῖται ὡς ἡ ἐκπροσώπησις τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος ἐν τῇ Ἀνατολῇ (328-373), ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἑνσαρκώνει τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τοῦ Ἰγνατίου καὶ Εἰρηναίου, ὡς καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἀποστολικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως.

Περὶ τὴν ὕλην Θεολογίαν τοῦ κατ' ἐξοχὴν δογματικοῦ τούτου Θεολόγου καὶ Μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ Πατρὸς δὲν εἶναι δυνατὸν ἐνταῦθα νὰ ἀσχοληθῶμεν· θὰ ἐπιχειρήσωμεν ὅμως νὰ δώσωμεν εἰκόνα τινὰ τῆς διδασκαλίας του, ἐν σχέσει μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς «θεώσεως τῆς Ἐκκλησίας», ὑπὸ τὴν βασικὴν αὐτῆς ἰδιότητα, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Βεβαίως, δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐθεολόγει ἐνίοτε καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης πιεζόμενος, ἀναιρῶν τὴν ἀρειανικὴν αἵρετικὴν διδασκαλίαν· παρὰ ταῦτα ὅμως τὰ ἔργα του, λίαν δημιουργικά, ἀποτελοῦν πολύτιμον θησαυρὸν θεολογίας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Συμφώνως τῇ ἀρειανικῇ διδασκαλίᾳ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι φύσει Θεός, ἀλλ' ἔχει θεωθεῖ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς· ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ μέσον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὸ μέσον μεταξὺ Θεοῦ-Πατρὸς καὶ κόσμου. Βεβαίως, ὅχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ «Μεσίτου» τῆς Παυλείου θεολογίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν πανθειϊστικῶν μεσαζόντων δυνάμεων. Ἐπομένως, ὡς καὶ ἡμεῖς, ὁ Χριστὸς εἶναι

Θεός κατὰ συμμετοχὴν, οὐχὶ φύσει Θεός, ἀλλὰ πάντως εἰς τελειότερον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους βαθμόν.

Ἐναντι τῆς πλάνης ταύτης τῶν ἀρειανῶν, ὁ Μ. Ἀθανάσιος θέτει τὸ πρόβλημα. Ἐὰν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι φύσει Θεός, τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τοῦ Πατρὸς, δὲν ἦτο δυνατόν ἡμεῖς ἐν Χριστῷ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν θέωσιν, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δὲν θὰ ἠδύνατο ὁ Χριστὸς νὰ χάριση θέωσιν τοῖς ἀνθρώποις.

Ἀλλά, κατὰ τὸν Ἀγ. Ἀθανάσιον, ἔχομεν θεωθῆ ἐν Χριστῷ, ἔχομεν γίνεαι, ἐν Χριστῷ, υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν.

Ὁ ἐν λόγῳ Μέγας Πατὴρ στηρίζει τὴν περὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίαν του εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Ἰγνατίου καὶ Εἰρηναίου.

Ἡ θέωσις τῶν μελῶν τοῦ Μυστικοῦ Σώματος συνδέεται στενῶς, ὡς προαναφέραμεν, μετὰ τὴν θεολογίαν τῆς Θεότητος τῆς Κεφαλῆς τοῦ Μυστικοῦ Σώματος· ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός καὶ ἔχει ὡς Σῶμά του τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπεται ὅτι καὶ τὸ Σῶμά του, ἡ Ἐκκλησία, θεοῦται, ἄρα καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας θεοῦνται ἐν Χριστῷ.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι, προφανῶς, κατευθυντήριος γραμμὴ τῆς περαιτέρω θεολογίας τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, ἐν σχέσει μετὰ τὸ ὑπ' ὄψιν θέμα.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἱεροῦ Πατρὸς περὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν Χριστῷ συνδέεται στενῶς μετὰ τὴν γενικωτέραν θεολογίαν του περὶ τὸ Μυστικὸν Σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐκλαμβάνει πάντοτε ἐν στενῇ ἐνότητι μετὰ τὴν Κεφαλὴν αὐτοῦ, τὸν Κύριον.

Ἡ τοιαύτη, ἐν τῇ ἐν Χριστῷ ἐνότητι, θέωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκφράζεται κατωτέρω: «... οὔτε γὰρ υἱοθεσία γένοιτ' ἂν χωρὶς τοῦ ἀληθινοῦ Υἱοῦ, λέγοντος αὐτοῦ· οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ (Ματθ. 11, 27)... Εἰ δὲ πάντες ὅσοι υἱοὶ τε καὶ θεοὶ ἐκλήθησαν καὶ ἐθεοποιήθησαν, αὐτὸς δὲ ὁ Υἱὸς ἐστὶν ὁ Λόγος· δῆλον ὅτι δι' αὐτοῦ μὲν οἱ πάντες, αὐτὸς δὲ πρὸ πάντων, μᾶλλον δὲ μόνον αὐτὸς ἀληθινὸς Υἱὸς, καὶ μόνος ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Θεὸς ἀληθινὸς ἐστίν» (Κατ. Ἀρειαν. Λόγος Α'. 39, PG, 26, 93).

Εὐθὺς κατωτέρω παραθέτομεν ἕτερον τμήμα ἐπιστολῆς τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου, ἐν τῷ ὁποίῳ διακρίνομεν, ὅτι ἡ ὅλη θεολογία

περὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ στηρίζεται εἰς τὴν ἐνότητα τῶν μελῶν τοῦ Μυστικοῦ Σώματος ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τῶν ὅλων μελῶν — χριστιανῶν μὲ τὸν Χριστὸν ἀφ' ἑτέρου. «Πάλιν τε εἰ κτίσμα ἦν ὁ Υἱὸς» γράφει ὁ Ἱ. Πατὴρ, «ἔμεινεν ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἤττον θνητός, μὴ συναπτόμενος τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ κτίσμα συνῆπτε τὰ κτίσματα τῷ Θεῷ, ζητοῦν καὶ αὐτὸ τὸν συναπτοντα· οὐδὲ τὸ μέρος τῆς κτίσεως σωτηρία τῆς κτίσεως ἂν εἶη, δεόμενον καὶ αὐτὸ σωτηρίας. Ἴνα οὖν μηδὲ τοῦτο γένηται, πέμπει τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν, καὶ γίνεται υἱὸς ἀνθρώπου, τὴν κτιστὴν σάρκα λαβὼν· ἵν', ἐπειδὴ πάντες εἰσὶν ὑπεύθυνοι τῷ θανάτῳ, ἄλλος ἢ τῶν πάντων, αὐτὸς ὑπὲρ πάντων τὸ ἴδιον σῶμα τῷ θανάτῳ προσενέγκῃ, καὶ λοιπὸν, ὡς πάντων δι' αὐτοῦ ἀποθανόντων, ὁ μὲν λόγος τῆς ἀποφάσεως πληρωθῆ (πάντες γὰρ ἀπέθανον ἐν Χριστῷ) πάντες δὲ δι' αὐτοῦ γένωνται λοιπὸν ἐλεύθεροι μὲν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς δι' αὐτῆς κατάρσας, ἀληθῶς δὲ διαμείνωσιν εἰσαεὶ ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν καὶ ἀθανάσιαν καὶ ἀφθαρσίαν ἐνδυσάμενοι» (Κατ. Ἀρειαν. Λόγος Β'. 69, P.G. 26, 293-296).

Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπομακρύνωμεν τὸν πιστὸν ἀπὸ τὸν ἐνσαρκωθέντα Λόγον, διότι ἐν τῇ Θεῷ φύσει τοῦ Σωτῆρος θεοῦται τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Ἰησοῦ, ἥτις εἶναι ἡνωμένη μετὰ τῆς θείας, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαίρετως, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν.

Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου ἡ διδασκαλία περὶ τὸ Μυστικὸν Σῶμα κατέχει ἰδιαιτέραν θέσιν, συνδεομένη στενωῶς μὲ τὴν ἐν Χριστῷ θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Οὕτω ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι στενωῶς ἡνωμένος μὲ τὴν Ἐκκλησίαν του, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς θεολογίας περὶ Ἐκκλησίας ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ περὶ «ἐνσωματώσεως» ἡμῶν ἐν Χριστῷ διδασκαλία τοῦ Ἀπ. Παύλου εὐρίσκει τὴν πλήρη ἔκφρασιν αὐτῆς ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Μεγ. Ἀθανασίου περὶ «θεώσεως» τοῦ ἀνθρώπου· καὶ εἶναι εὐλογον, διότι ἐνούμενος διὰ τῆς Θείας Ἐνσαρκώσεως ὁ ἄνθρωπος ἐν Χριστῷ καὶ ἐνυπάρχων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Κυρίου, ἥτις ἔχει θεωθῆ, κοινωνεῖ ἐν Χριστῷ, τῆς τοιαύτης θεώσεως.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

ΩΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΑΙΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ*

Εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν δι' ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς λειτουργοὺς, ἀνεξαρτήτως τῆς προσωπικῆς τοποθετήσεως αὐτῶν ἐναντι τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν, τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ αὕτη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ ὁ ὅρος «παραδοχῆ» δι' ἓνα πνευματικὸν ἐργάτην, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ προσφέρῃ τὴν διακονίαν του ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ πλαίσια δηλαδὴ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου αὐτῆς. Ἐνταῦθα δημιουργοῦνται τελειῶς διαφορετικῆς μορφῆς σχέσεις, διότι αἱ προϋποθέσεις εἶναι διαφορετικαὶ καὶ ἡ «κοινωνία», εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἐπιθυμεῖ διὰ τῶν ἐργατῶν της νὰ ἐπανεντάξῃ τὸ ἄτομον, εἶναι διαφορετικῆς ὑφῆς: Εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ κοινωνία, δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία. Ἐὰν δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ μέλημα τῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν δηλαδὴ μετατοίση τὸ κύριον ἔργον της ἀπὸ τὸ κέντρον εἰς τὴν περιφέρειαν, ἀπὸ τὴν οὐσίαν εἰς πράγματα ἐξωτερικά, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν παραμελοῦνται, ὅμως συνιστοῦν τὰς συνεπείας τοῦ γνησίου εὐαγγελικοῦ μηνύματος²⁴ καὶ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως ἔχουν ἀξίαν μόνον ὅταν συνδέωνται ἐσωτερικῶς πρὸς τὸ μήνυμα αὐτό, τότε τὸ πνεῦμα τοῦ «κόσμου τούτου» εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐκκοσμικεῖ τὸ ἔργον της. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει νὰ προσέξωμεν πολὺ, ὅταν θελήσωμεν νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸν ὅρον «κοινωνικὸς λειτουργός» καὶ νὰ χαρακτηρίσωμεν δι' αὐτοῦ πρόσωπα ἐργαζόμενα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ὅρος οὗτος θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὡς «κοινωνία», τὴν ὁποίαν ὁ ἐργάτης οὗτος τῆς Ἐκκλησίας καλεῖται νὰ διακονήσῃ, νοεῖται ἡ ἐν Χριστῷ κοινωνία, εἴτε ὡς τι τὸ «ἀδεδομένον» διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν πιστῶν καὶ βεβαπτισμένων καὶ ἐντεταγμένων συνειδητῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀδελφῶν μας, εἴτε καὶ ὡς «δέον» διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 363 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

24. Ἰω. 17,23.

ἀπίστων, μὴ βεβαπτισμένων, ἀκόμη δὲ καὶ ἀθέων καὶ πολεμίων τῆς πίστεως. Μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκλαμβάνεται ἡ (κοινωνία) ὡς («Ἐκκλησία») εἶναι ἐπιτρεπτή ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου (κοινωνικός λειτουργός διὰ τοὺς ἐργάτας τῆς Ἐκκλησίας. Δεδομένου ὅμως, ὅτι ὁ ὄρος (κοινωνικός λειτουργός) χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα καὶ ὑπὸ καθαρῶς ἐκκοσμικευμένων φορέων κοινωνικῆς προνοίας (π. χ. ὑπὸ ἀθέων ἢ καὶ πολεμίων τῆς Ἐκκλησίας), δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς ἢ χρησιμοποίησις του διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τὸν πνευματικὸν ἐργάτην τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαιτέρως βεβαίως διὰ τὸν ἐξομολόγον, δὲν ἀρκεῖ ἡ «παραδοχὴ» τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἢ ἀνάπτυξις μιᾶς σχέσεως ἐργασίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμοιβαιότητος. Ὁ ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας δύναται νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του (ἐκχωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου στίς ἀνάγκες σου). Ὁ φορεὺς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας κάμνει τὸ πρόβλημα τοῦ ἀδελφοῦ του ἰδικόν του πρόβλημα καὶ αἰσθάνεται τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἄλλου ὡς ἰδικήν του ἁμαρτίαν. Τοῦτο διότι ἔχει πάντοτε ὡς μοναδικὸν ὁδηγὸν καὶ πρότυπον τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος «τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται.... ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν... καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκεν καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη»²⁵.

Ἡ διαφορὰ λοιπὸν εἶναι σαφής: Μεταξὺ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἐξομολογουμένου δὲν ὑφίσταται ἡ ἀπόστασις ἐκείνη, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἐκ τῆς διακρίσεως μεταξὺ βοηθοῦντος καὶ βοηθουμένου, μεταξὺ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ καὶ «πελάτου», ὅπως χαρακτηριστικῶς ὀνομάζεται ὁ βοηθούμενος. Ὁ ἄξιος πνευματικὸς πονεῖ εἰλικρινῶς, ὡσάν ὁ ἴδιος νὰ ἦτο ὁ ὑπαίτιος τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δὲν συνδέει τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ φροντίδα μὲ οὐδεμίαν «προσδοκίαν», ἀναφερομένην εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀπευθυνομένην εἴτε πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν πνευματικόν, εἴτε πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. Ἐμπιστεύεται αὐτόν, ὅπως καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, προσεύχεται μετ' αὐτοῦ καὶ ἐνώνει τὰ δάκρυά του μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν δύναται ὁ πνευματικὸς νὰ «ταυτίσῃ» τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸν ἐξομολογούμενον. Οὕτως ἐκλαμβάνεται καὶ

25. Ἦσ. 53, 4,5, καὶ 12.

ὁ ὄρος «ἐξειδιοποίησις», περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας²⁶.

Ὁ πνευματικός, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κοινωνίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐξομολογουμένου, ἔρχεται εἰς συναίσθησιν καὶ τῶν ἰδίων ἀτελειῶν, καθὼς καὶ τῆς ἀμαρτωλότητος καὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ δύναται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ συμπαθήσῃ βαθύτατα τὸν ἐξομολογούμενον, οἰαδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι τὰ ἀμαρτήματά του. Εἶναι ὁ «ἀρχιερεὺς» ὁ (ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος), ὁ «μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικεῖται ἀσθένειαν»²⁷. Τὸ χωρίον αὐτὸ εἶναι ὄντως χαρακτηριστικὸν καὶ δὲν ἀφίνει περιθώρια διακρίσεως μεταξὺ «βοηθοῦντος» καὶ «βοηθουμένου», τοῦλάχιστον εἰς τὴν συναίσθησιν ἐνὸς ἀγίου πνευματικοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρουσιάζεται ὁ πνευματικός εἰς τὸν ἐξομολογούμενον ὡς ἀδελφὸς καὶ ὁ ἐξομολογούμενος αἰσθάνεται καὶ ἀντιλαμβάνεται τὴν παρουσίαν αὐτῆν καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ πνευματικοῦ. Ταυτοχρόνως ὅμως αἰσθάνεται καὶ τὴν θεῖαν δύναμιν καὶ τὴν παρουσίαν τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία μεταβιβάζεται εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς κοινωνίας μετὰ τοῦ πνευματικοῦ, ἡ ὁποία ἀπομακρύνει ἀπὸ αὐτὸν κάθε συναίσθησιν ἀπελπισίας καὶ ἀπογοητεύσεως.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μιᾶς «σχέσεως ἐργασίας», ἀλλὰ περὶ μιᾶς πραγματικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται μεταξὺ δύο ἀνθρώπων «ἐν Χριστῶ». Καὶ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης «ἐπανεντάξεως» τοῦ πάσχοντος ἀδελφοῦ εἰς τὴν ἐν Χριστῶ κοινωνίαν εἶναι ὄντως θαυμαστά: Ἐκεῖ ὅπου προηγουμένως ὑπῆρχεν τὸ ἀδιέξοδον, χύνεται τώρα ἄφθονον τὸ φῶς καὶ διανοίγονται διὰ τὸν ἀνθρώπον νέοι δρόμοι, οἱ ὁποῖοι δὲν τὸν πληροφοροῦν ἀπλῶς περὶ τοῦ ἀληθοῦς νοήματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ταυτοχρόνως παρέχουν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)

Πρσβ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

26. πρβλ. Διαταγαὶ Ἀποστόλων Β XXVI 9, Β.Ε.Π. 2, σελ. 34.

27. Ἑβρ. 5, 1-2.

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΗΧΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ*

Ἡ βυζαντινὴ λογοτεχνία, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ταύτης, ποὺ διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 9ου αἰῶνος, εἶναι κυρίως θεολογική. Διὰ τοῦτο, οἱ κύριοι δημιουργοὶ τῆς ὑπῆρξαν ἄνδρες κληρικοί καὶ κοσμικοί, οἵτινες, καίτοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, ἐκαλλιέργησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὸν ἑλληνικὸν λόγον ὡς ἀληθεῖς Ἕλληνες. Οἱ ἐξοχώτεροι μεταξὺ τούτων εἶναι οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ «λόγου» τῶν ἐχάραξαν τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν ὀλοκλήρου τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε νὰ προσέλθῃ ἡ λεγομένη θεολογικὴ λογοτεχνία. Ἐκτὸς ὅμως τῆς θρησκευτικῆς ταύτης πεζογραφίας ἀνεπτύχθη τότε καὶ ἡ ἱστοριογραφία, ἥτις ἀπετέλει ἴδιον λογοτεχνικὸν πεζογραφικὸν εἶδος, ἐξ Ἰσου σπουδαῖον. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι φροντίζουν νὰ εἶναι, κυρίως, ἀντικειμενικοὶ καὶ ἀληθεῖς εἰς τὰς κρίσεις τῶν ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι ἀκριβεῖς ἐξηγηταὶ πραγματικῶν γεγονότων, διαδραματισθέντων εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν. Ἔχουν σαφῆ καὶ καθαρὰν ιδέαν τῆς τε ἱστορικῆς τέχνης καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς ἱστορίας.

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν κυρίως ἱστοριογραφίαν ἀνεπτύχθη καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς ἱστορικῆς συγγραφῆς, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἰδικὴν ὀνομασίαν χρονογραφία, τοῦ ὁποίου πλεῖστα μνημεῖα διεσώθησαν. Ἡ χρονογραφία, οὔσα περιληπτικὴ ἔκθεσις τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, κατέστη εἶδος συγγραφῆς ἰδιαιτέρως προσφιλὲς εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, καίτοι, πολλάκις, διακρίνεται διὰ τὴν προχειρολογίαν τῆς. Ἐκεῖ ὅμως, ποὺ ἡ λογοτεχνικὴ δημιουργία τῶν Βυζαντινῶν ἐχάραξε πρωτότυπον γραμμὴν καὶ ἐδημιούργησεν ὅλας ἰδιότυπον μορφήν εἶναι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ποίησις.

Ἡ ποίησις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἐξοχον τοῦτο ἐπίτευγμα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων συστατικῶν αὐτῆς, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἀδιάσειστον τεκμήριον τῆς ἀενάου ἑλληνικῆς ποιητικῆς παραδόσεως, ἥτις, παρὰ τὰς τεχνικάς, ἐνίοτε, διαφορὰς διακηρύσσει τὴν πνευματικὴν ἐνότητά τῶν Ἑλλήνων πασῶν τῶν ἐποχῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 365 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

Ἡ ποίησις αὕτη, ἢ ἄλλως κληθεῖσα ὑμνογραφία, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξύμνησιν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεως, ἐπιδιώκει, παραλλήλως, τὴν ὅσον τὸ δυνατόν διαυγαστέραν διοχέτευσιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Διὰ τοῦτο ἐχάραξε νέαν πορείαν πλεύσεως, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τεχνικὴν αὐτῆς βασιζομένη, κυρίως, εἰς τὴν ἔξαρσιν τῶν τονιζομένων συλλαβῶν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἔμφασιν τοῦ ὑμνουμένου. Ἐπὶ πλεόν δὲ κατορθώνει νὰ παρουσιάσῃ κατὰ θαυμαστὸν τρόπον, τὴν πλήρη συμφωνίαν μεταξὺ κειμένου καὶ μελωδίας εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε, ἐὰν λείψῃ τὸ ἐν, ἀποθνήσκει αὐτομάτως ἢ ἑτέρα.

Πόθεν καὶ πῶς νὰ ἀρχίσῃ κανεὶς ἐγκωμιάζων τοὺς τιτᾶνας τοῦ χριστιανικοῦ ποιητικοῦ λόγου, Ρωμανὸν τὸν Μελωδόν, Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, Κασιανὴν τὴν μοναχὴν καὶ τοὺς λοιπούς θεοπνευστοὺς ὀρθοδόξους ὑμνογράφους; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐξεύρῃ τὰς καταλλήλους φράσεις διὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐκεῖνο, ποῦ συμβαίνει εἰς τὴν πιστεύουσαν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ὅταν ἀκούῃ ψαλλόμενον ὕμνον τινά; Πότε ἡσθάνθη περισσότερον ἠνωμένος ὁ Ἕλληγ, εἰ μὴ ὅτε εὗρέθη συνηγμένος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀκροώμενος τῆς μελωδίας τοῦ βυζαντινοῦ ὕμνου;

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως εἰδικῶς καὶ τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας γενικώτερον φθάνει εἰς δυσθεώρητα ὕψη ἀκμῆς, αἴφνης ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 7ου αἰῶνος παρουσιάζεται μία γενικὴ πνευματικὴ κατάπτωσης εἰς τὸν χῶρον τοῦ Βυζαντίου. Τὸ Βυζάντιον εὗρεθὲν πρὸ τρομερῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν προβλημάτων ἐφάνη πρὸς στιγμὴν καμπτόμενον. Αἱ εἰκονομαχικαὶ ἐριδες ἐξ ἑνὸς καὶ οἱ ποικιλῶνυμοὶ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἐξ ἑτέρου ἠπέλουν αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο, ἐπομένως, φυσικόν, ἢ προσοχὴ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἡγετῶν νὰ στραφῇ εἰς τὴν προάσπισιν τῶν κινδυνουόντων.

Ἐνῶ θὰ ἀνέμενέ τις νὰ ἀκούσῃ, ἐντονώτερον, τὸν τριγμὸν τοῦ κλυδωνιζομένου σκάφους, ἐν τούτοις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ πάλιν ἐθριάμβευσε μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ ἐνώσῃ θαυμαστῶς τὰ διεστῶτα. Εἰς τὸ στερέωμα τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος ἐνεφανίσθησαν νέα φωτεινὰ μετέωρα, ἅτινα, διὰ τοῦ ἀπλέτου αὐτῶν φωτός, ἐφώτισαν τὰ πνευματικὰ σκότῃ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τότε ἤκμασεν ὁ γίγας τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανισμοῦ, ἡ λύρα τοῦ πνεύματος, ἢ ἐκ Δαμασκοῦ χάρις, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμα-

ΑΓΓΕΛΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ*

Τὸ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανικὲς ἑνώσεις τοῦ πατρὸς Ἀγγέλου Νησιώτου εἶχαν μιὰ ἀποφασιστικὴ παρουσία στὸ ἀναγεννητικὸ ἔργο τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο ὀφείλεται σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ στὶς ἀποκρυσταλλωμένες καὶ ἀμετακίνητες προϋποθέσεις καὶ ἀρχὲς τοῦ ἔργου τους.

Εἶναι, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τίς πιὸ σπάνιες καὶ ἀξιεπαίνες προσφορὲς αὐτές, πού κατορθώνουν πάντοτε νὰ διατηροῦν τὴν ἐνότητά τους καὶ τὴν συνέπεια στὴν εὐθύνη τους, καὶ στὴν ἱστορία τους. Καὶ οἱ ἑνώσεις τοῦ πατρὸς Ἀγγέλου, σ' ὅποιο σημεῖο τῆς Χώρας κι ἂν ἔχουν τὴν ἔδρα τους, διατηροῦν ἀταλάντευτα τὸ στενὰ δεμένο μὲ τὸν Ναὸ ἔργο τους.

Τὰ πάντα γίνονται μέσα στὴν Ἐκκλησία, γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Καὶ κάθε ἐκδήλωσι ἢ δρᾶσι ἔχει πάντοτε τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας, πού ὅλοι ἐπιθυμοῦν καὶ θυσιάζονται νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ πνεῦμά της καὶ ἡ ἀγάπη της.

«Ἡ κίνησις τῶν ἑνώσεων, χωρὶς νὰ κατευθύνεται ἀμέσως ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ὑπάρχει μόνον ὡς βοήθεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος καὶ χάριν τῆς ἀνακαινίσεως τῆς ζωῆς καὶ δράσεως ὅλων τῶν μελῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς συνειδητῶν μελῶν αὐτῆς. Οὐδέποτε διενεώθην,

* Συνέχεια ἐκ τῆς, σελίδος 317 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τε γ.

σκηνός, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἐσυστηματοποίησεν ὀλόκληρον τὴν πρὸ αὐτοῦ ὀρθόδοξον θεολογίαν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐχάραξε νέαν γραμμὴν εἰς τὴν καθ' ὅλου ποιητικὴν καὶ μουσικὴν πορείαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 9ου αἰῶνος, ὅτε ἡ ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐξελίσσεται ὑπὸ νέας καὶ εὐνοϊκότερας συνθήκας, ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγή ἀναζωογονεῖται καὶ ἡ βυζαντινὴ λογοτεχνία εἰσέρχεται εἰς νέαν περιόδον, ἐξικνουμένην μέχρι τοῦ 11ου αἰῶνος. Εἶναι ἡ κυρίως βυζαντινὴ περίοδος, ἥτις, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος της προβάλλει ὡς ζωηρὰ ἀναπαράστασις τῆς τότε θρησκευτικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἀποκτᾷ ἤδη πλήρως ἑλληνικὴν μορφήν.

(Συνεχίζεται)

ΣΑΒΒΑΣ Ι. ΣΑΒΒΑΣ

ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς ἐξωεκκλησιαστικῆς κινήσεως ἢ ὅτι θὰ ὑπῆρχε ποτὲ καὶ ἡ ἐλάχιστη ἀντίθεσις μεταξὺ ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐνώσεων. Διὰ τοῦτο ἅπαντα τὰ τμήματα καὶ τὰ κατηχητικά Σχολεῖα εἰργάσθησαν πάντοτε ἐν γνώσει τῶν διοικήσεων καὶ τῶν ἱερέων τῶν κατὰ τόπους ἐνοριῶν, ὡς βοήθεια αὐτῶν εἰς τὸ ἔργον των καὶ ἀπεφεύχθη οἰαδῆποτε εὐκόλος κριτικὴ ἐναντίον ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐκ μέρους μελῶν καὶ διευθυνόντων τὸ ἔργον τῶν Ἐνώσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλωστε προήλθον ἄριστοι Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κλήρου».

Οἱ κατευθυντήριες αὐτὲς ἀρχὲς ἀπετέλεσαν πράγματι τὴν θαυμαστὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κατηχητικοῦ, κοινωνικοῦ, φιλανθρωπικοῦ καὶ λατρευτικοῦ ἔργου τοῦ πατρὸς Ἀγγέλου.

Μέσα στὴν πορεία τῶν δεκαετιῶν ποὺ περνοῦσαν, ἡ πείρα, τὸ ἀνοιγμα τῶν δράσεων καὶ τῶν προοπτικῶν δὲν ἀπομάκρυνε οὔτε ἐλάχιστα τὴν σκέψιν ἀπὸ τοῦς βασικοῦς αὐτοῦς σκοποῦς τῶν Ἐνώσεων. Ἡ προσήλωσις γινόταν ὀλοένα πιὸ ἔμμονη. Ἡ ἐργασία πιὸ βαθειά. Ἡ αἴσθησις τῆς ἀνάγκης, γιὰ περισσότερην ἐκκλησιαστικὴν βίωσιν, μεγαλύτερη.

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, ποὺ ἡ πλοῦσια προσφορά τοῦ π. Ἀγγέλου δὲν ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν!

Τὸ πλῆθος τῶν ἐκδόσεων, οἱ κατασκευασμοί, τὰ ἰδρύματα, τὰ προσκυνήματα, οἱ διάφορες περιθάλψεις ἔχουν μόνον ἐκκλησιαστικὸν χαρακτήρα. Ἀποτελοῦν προέκτασι τοῦ Ναοῦ, ποὺ ἔρχεται ἀκριβῶς νὰ ἀγκαλιᾶσθαι ὀλόκληρο τὸν ἀτομικὸν καὶ ὁμαδικὸν βίον τοῦ χριστιανοῦ καὶ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ εἶναι μιὰ συνέχεια τῆς θείας Λειτουργίας. Καὶ ὅτι ἡ προσευχὴ, ἡ δρᾶσις, ἡ χαρὰ, ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ δοξολογία δὲν εἶναι καρποὶ τοῦ πνεύματος, ποὺ ἐκδηλώνονται μόνον τὴν Κυριακῇ. Ἀλλὰ μιὰ καθημερινὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ζῆ συνέχεια κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀγρύπνιαν τῆς Ἐκκλησίας. Μιὰ προστασία καὶ μιὰ ἀγρύπνια ποὺ ὁ πατήρ Ἀγγελος συνειδητοποιοῦσε στὰ μέλη τῶν Ἐνώσεων του μὲ τὴν συνεχῆ παρουσίαν του στὸ Ναό. Μὲ τὴν ἀδαπάνητην προσφοράν του σὲ κάθε πνευματικὴ καὶ ὕλικήν ἀνάγκην. Μὲ τὴν ὀλόθερμην διακονίαν του στὴ νεότητα.

*

Βέβαια, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐξιστόρησι τοῦ ἔργου καὶ τῆς γενικώτερης, ἱστορικῆς ἐκκλησιαστικῆς προσφορᾶς τοῦ πατρὸς Ἀγγέλου Νησιώτου, ἀπὸ λίγα σημεῖα. Ἀκόμα καὶ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*

3. ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Οἱ διάφοροι τρόποι νηστείας. Κεφάλαιον Α'. Ἡ διάρκεια τῆς νηστείας.

Κεφάλαιον Β'.

ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ (Ciborum Delectus). Παρ. 1. Σχέσις τῆς Χριστιανικῆς ἐγκρατείας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εἰδωλολατρικὴν, ἰουδαϊκὴν καὶ αἰρετικὴν ἐγκράτειαν. Παρ. 2. Οἱ διάφοροι τρόποι τῆς ἐγκρατείας ὡς συστατικὸν μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς νηστείας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 368 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 10 τεύχους.

ἡ αὐτοβιογραφία του «Ἀγὼν Ἀνακαινίσεως», ποὺ κυκλοφόρησε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1971 μὲ τὸ τόσο πλούσιο περιεχόμενό της, ἀποτελεῖ μέρος μόνον τῆς ἐξιστορήσεως τῶν πενήντα χρόνων τοῦ «κύκλου ἐργασιῶν καὶ δράσεως ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» τοῦ πατρὸς Ἀγγέλου.

Ἐν τούτοις, τὰ σημειώματα αὐτὰ εἶχαν τὴ θέσι μιᾶς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας. Μιᾶς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν καλὸ ἐκεῖνο λευίτη, ποὺ ἀνάλωσε ὀλόκληρο τὸν βίον του στὸ μεγάλο ποίμνιό του. Κι' ἀκόμα, οἱ λίγες αὐτὲς γραμμές, χρέος καὶ προσφορὰ υἱικῆς ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ, ἦταν ταπεινὸ μνημόσυνο πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ μὲ τὸν πλοῦτο τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου του ἄνοιξε τίς πύλες τοῦ Παραδείσου σ' ἓνα ἀμέτρητο ἀριθμὸ ψυχῶν, ποὺ ἄλλες ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἤδη καὶ ἄλλες ἀπὸ τὴν γῆ τὸν εὐχαριστοῦν τώρα, γιατί μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν ἀγάπη του τοὺς ὁδήγησε στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ.

4. ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ. Ἡ ὑποχρεωτικότητα τῆς νηστείας.

Κεφάλαιον Α'. Ἀπόδειξις τοῦ ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρος τῆς νηστείας.

Κεφάλαιον Β'. Ἡ ἀντικειμενικὴ ἔκτασις τῆς ὑποχρεωτικότητος.

Κεφάλαιον Γ'. Ἡ ὑποκειμενικὴ ἔκτασις τῆς ὑποχρεωτικότητος.

5. ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Αἰρετικαὶ ἀντιθέσεις καὶ κατανίκησις τούτων. Γενικὴ ἐπισκόπησις.

Κεφάλαιον Α'. Ἡ Ἰουδαϊκὴ τάσις περὶ νηστείας.

Κεφάλαιον Β'. Αὐστηραὶ αἰρετικαὶ διατάξεις περὶ νηστείας.

Κεφάλαιον Γ'. Ἡ νηστεία κατὰ τοὺς Γνωστικούς καὶ Μανιχαίους.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐν ἐπιλόγῳ τονίζει ὁ σ. «Ὡς ἐξαγόμενον θετικὸν τῆς πραγματείας ταύτης, μετὰ τὴν διεξοδικὴν ἔκτασιν, εἶναι ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάταξις περὶ νηστείας ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὕτη ἐγεννήθη ἀμέσως ἀπὸ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς βαθείας σοβαρότητος τοῦ πιστοτάτου βίου τῶν παραδειγματικῶν ἐκείνων ἡμερῶν... » (σελ. 126).

ε'. ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΙΕΡΕΜΙΟΥ» (Ἐν «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» Τόμ. ΣΤ', ἔτος 1928, σελ. 310-325).

Ἐνταῦθα ὁ σ. ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ ἀναγνώστου: «Τί ἔχει νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὁ προφήτης καὶ τί δύναται νὰ διδαχθῆ παρα τούτου ὡς πρὸς τὴν ἀτομικὴν του ἐργασίαν καὶ δρᾶσιν». Χαρακτηρίζει τὸν Ἱερεμίαν ὡς: «Κήρυκα μετανοίας καὶ τὸ κήρυγμά του κήρυγμα μετανοίας».

«Οὕτω διὰ τοῦ βίου του καὶ τῆς δράσεως ἐγένετο ὁ Ἰερεμίας ὁ τύπος ἐνόσ ἀπεσταλμένου διὰ πάσας τὰς ἐποχάς. Ὁ Ἰερεμίας εἶναι ὡσαύτως καὶ τὸ ἄριστον ὑπόδειγμα διὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, πρὸ παντός δὲ ὡς κῆρυξ τῆς μετανοίας».

Ἡ πραγματεία ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια. Εἰς τὸ Α' κεφάλαιον, «Ὁ κῆρυξ», ἐξετάζονται: α) Ἡ προσωπικότης, β) Τὸ ὕφος καὶ γ) Ἡ ὑπόθεσις. Εἰς τὸ Β' κεφάλαιον, «Τὸ κήρυγμα», ἐξετάζονται: α) Ἡ ἁμαρτία καὶ β) Μετάνοια καὶ ἐπιστροφή.

στ'. «Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ» (Ἐν «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» Τόμ. Ζ', 1929, σελ. 61-69, 152-162, 225-240, 336-344).

Εἰς τὴν ἐκ τεσσαράκοντα σελίδων πραγματείαν του ταύτην ὁ σ. ὑποστηρίζει ὅτι: «Εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή πασιφανῶς τὸ κήρυγμα, τὸ ὁποῖον ἀνταποκρίνεται τελειότατα εἰς τοὺς σωτηριώδεις σκοπούς τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι μάλιστα κατάλληλον καὶ πρόσφορον, ἵνα συγκλονίσῃ τὰς καρδίας, διευθύνῃ τὴν Χριστιανικὴν καρδίαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὰς περὶ σωτηρίας βουλὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐτοιμάσῃ τόπον ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τὴν θεῖαν χάριν. Ἐκ τούτου δὲ ἐξάγεται ὅτι τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ γίγνηται διὰ τοῦ πλατυσμοῦ, ἐπεκτάσεως καὶ ἐπιμηκύνσεως τοῦ θείου λόγου». Καὶ ἀκόμη: «Εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ συνδεθῇ τὸ κήρυγμα στενῶς μετὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς». Σκοπὸς τῆς πραγματείας ταύτης εἶναι νὰ δείξῃ: «Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίγνηται ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁμιλητικῶς, ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἐκτίμησις αὐτῆς ὁμιλητικῶς καὶ ἡ διατύπωσις αὐτῆς ὁμιλητικῶς».

Διαιρεῖται δὲ εἰς τὰ ἐξῆς κεφάλαια:

Α') Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁμιλητικῶς.

Β') Ἡ ἐκτίμησις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁμιλητικῶς.

Γ') Ἡ διατύπωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὁμιλητικῶς.

Καὶ αἱ δύο ἀνωτέρω πραγματεῖαι βασιζονται ἐπὶ βιβλιογραφίας ξένης.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

Ἐκκλησία καὶ Κόσμος

« ΜΙΑ ΝΕΑ ΔΥΝΑΜΙΣ »

Παγκόσμιες ἔρευνες, ἄρθρα, σφυγμομετρήσεις καὶ στατιστικὲς σ' ὅλο τὸν κόσμο, μᾶς ἀποκαλύπτουν διαρκῶς, μὲ ἐντυπωσιακὰ στοιχεῖα, τὸ πῶς ἐκδηλώνονται, πῶς αἰσθάνονται, πῶς δροῦν καὶ τί ἐπιθυμοῦν οἱ διάφορες κατηγορίες τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας.

Μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τους, τὶς βαθεῖες ἀλλαγές, ποὺ πραγματοποιοῦνται μέσα τους καὶ τὸ οὐσιαστικώτερο νόημα τῆς διαμαρτυρίας καὶ τῆς ἀμφισβητήσεώς τους, ὅπως ἐκεῖνοι τὸ ἐννοοῦν!

Ἀκόμα, πολλὰ πορίσματα ἀπὸ ἔρευνες μᾶς ἐρμηνεύουν τὴν ψυχολογία τῶν νέων. Μᾶς δίνουν μία εἰκόνα δειγματοληπτικὴ τοῦ πῶς σκέπτονται γιὰ τὸν κόσμο καὶ τί θέσι παίρνουν ἀπέναντι στὴν κοινωνία καὶ στὴν ἀλματώδη ἀνάπτυξί της.

Καὶ τὸ πρῶτο πρᾶγμα, ποὺ διαπιστώνεται ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν διαλεκτικὴ, εἶναι ὅτι οἱ νέοι ἀποτελοῦν σήμερα μία ἀναντίρρητη ἐνεργητικὴ παρουσία!

Ὁ ἀριθμὸς τους, ἡ δυναμικότητά τους, ἡ πνευματικὴ τους παιδεία καὶ καλλιέργεια, ἡ οἰκουμενικὴ τους ὄρασι εἶναι στοιχεῖα, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐμφανίζονται στὴν ἱστορία!

Οἱ φοιτηταὶ ἐξάλλου καὶ τὰ Πανεπιστήμια εἶναι μία νέα πραγματικότητά. Ἀποτελοῦν τεράστιο ρυθμιστικὸ παράγοντα στὴν ἐπιδιώξι καὶ στὴν κατάκτησι τῶν νέων ἀντικειμενικῶν, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν στόχων μιᾶς κοινωνίας.

Ἐάν, στ' ἀλήθεια, μία Πολιτεία θέλῃ σήμερα νὰ οἰκοδομήσῃ ἓνα σωστὸ μέλλον, πρέπει νὰ στηρίξῃ τὴν ἀναγεννητικὴν τῆς δύναμι καὶ τὴν προοπτικὴν τῆς πάνω στὸ σφρίγος, στὶς ἰδέες, στὶς ἰκανότητες, στὴν αἰσιοδοξία καὶ στὴν θετικὴ ἐπαναστατικότητά τῶν νέων ἀνθρώπων. Ἐκεῖνων, ποὺ ἀργὰ ἢ γρήγορα διαμορφώνουν τὴν δομὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας καὶ ποὺ τελικὰ καλοῦνται νὰ ὑλοποιήσουν τὰ ἰδανικὰ καὶ τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς τους.

Οἱ νέοι αὐτοὶ τοῦ καιροῦ μας, παρ' ὅλες τὶς ἐξεγέρσεις τους, τὶς χίπτικες ἐμφανίσεις τους, τὶς παρερμηνεμένες ἀντιδράσεις τους, ἀποδεικνύονται περισσότερο αὐθεντικοί. Εἶναι ριψοκίνδουνοι καὶ

πιστεύουν ότι μ' έναν άλλο, πιο άποδοτικό και καθαρό τρόπο θα αλλάξουν τον κόσμο! Είναι γι' αυτό πιο ιδεαλισται από τους νέους άλλων εποχών!

Αν πιστέψη κανείς στα πορίσματα μιᾶς τελευταίας έρευνας στους νέους φοιτητάς τῆς Ἀμερικῆς, δύο από κάθε τρεῖς, θεωροῦν τὴν παροχὴ βοήθειᾶς σὲ άτομα πού ἔχουν ἀνάγκη σὰν ἀπαραίτητο ἢ πολὺ σημαντικό ἀντικειμενικὸ σκοπὸ στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπίσης διαπιστώνεται, ὅτι οἱ νέες σειρὲς τῶν φοιτητῶν τῆς Ἀμερικῆς πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία σὲ ποσοστὸ πού ξεπερνᾷ τὸ 84%, σὲ σύγκρισι μάλιστα μὲ τὸ 63,5% πρὶν ἀπὸ 5 χρόνια.

Ἀλλὰ πέρα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ θετικὰ στοιχεῖα μπορεῖ, στ' ἀλήθεια, νὰ φαντασθῆ κανείς σήμερα ἓναν κόσμο δίχως τὴν φωνή, τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὶς πνευματικὲς διαμαρτυρίες τῶν νέων;

Ἰδιαιτέρα ἡ Ἐκκλησία, πῶς θὰ ἐξηγοῦσε μία παγωμένη ἀκίνησία τῶν νέων; Θὰ ἤθελε στους κόλπους τῆς νέους δίχως ἀνησυχίες καὶ δίχως καθημερινὴ μέριμνα γιὰ καλύτερη προοπτικὴ τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ τοῦ κόσμου; Θὰ ἐπιθυμοῦσε μία νεότητα μὲ σβησμένα μάτια καὶ κοντόφθαλμη πνευματικὴ ὄρασι;

Οἱ ἰδέες, ὠστόσο, τοῦ Θεανθρώπου εἶναι ἰδέες ἀνησυχίας καὶ βαθεῖᾶς ἐσωτερικῆς ταραχῆς!

Τὰ κείμενα τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι κείμενα ἐσωτερικῆς ἐξεγέρσεως καὶ ὄχι εἰδυλλιακῆς μακαριότητος: «ἐγειρε ὁ καθεὺδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάνσει σοι ὁ Χριστός».

Τὸ Εὐαγγέλιο δὲν κηρύττει ἓναν κόσμο παγωμένο. Κόσμο ζωντανῶν νεκρῶν σ' ἓνα κοιμητήριο πνευματικῆς ἀνυπαρξίας. Ἀλλὰ κηρύττει σὲ καρδιὲς πού ἀγωνιοῦν, ἀγρυπνοῦν, μάχονται, ὡς ἄνθρωποι - χριστιανοί, γιὰ ἓνα καινούργιο ἦθος. Γιὰ μία ξεχωριστὴ γεῦσι τῆς ζωῆς.

Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸ κήρυμά της, τὶς ἐπαγγελίες της καὶ τοὺς αἵματηροὺς ἀγῶνες της εἶναι πιὸ κοντὰ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνικανοποίητους, τοὺς ἐρευνητικοὺς καὶ προβληματιζόμενους συνεχῶς νέους. Οἱ αἰσθήσεις, οἱ ἀντιλήψεις, οἱ ἰδέες, τὰ αἰσθήματα τῶν νέων βρίσκονται πιὸ κοντὰ σὲ μία ἀνόθευτη, ἀνυπόκριτη καὶ ἀπλή ζωή. Ἀκριβῶς, ὅπως διδάσκεται καὶ βιώνεται μέσα στὴν Ἐκκλησία.

*

Ἐάν, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔρθη μὲ κάποιους σὲ ἄμεση καὶ ἀποφασιστικὴ ἐπικοινωνία, αὐτοὶ εἶναι

όπωςδήποτε οί σημερινοί νέοι μας. Οί πεινασμένοι αὐτοί, διψασμένοι, ἀνήσυχοι, καί διαμαρτυρόμενοι γιά τὸ κακὸ νέοι, πού μέσα στὴν ἀναζήτησί τους καί στὴν σιωπηλή, κάποτε, ἀπορία τους γιά τὸν ἑαυτὸ τους καί τὸν κόσμο, ἀποτελοῦν τὴν πιὸ δραστήρια ὑπαρξιακὴ κατηγορία ἀνθρώπων!

Καί ἂν ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀνιχνεύσῃ τὴν ζωντάνια, τὸν ἀνικανοποίητο προβληματισμὸ καί τὴν πνευματικὴ ἐξέγερσι τῆς νεολαίας αὐτῆς, τότε σὲ ποιὸς ἀπευθύνεται; Εἶναι δυνατὸν νὰ οἰκοδομήσῃ μία ἀληθινὴ πίστι, ἔτσι ὅπως τὴν θέλῃ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, πάνω σὲ ἀπέραντη, βαθειὰ ἐρημιά; Καί τότε, ποιοὶ θὰ εἶναι ἐκεῖνοι πού θὰ συνεχίσουν μὲ νεῦρο, μὲ εὐθύνη καί ἐνθουσιασμὸ τὸ ἔργο τῆς;

Ἡ ἀπάθεια, ἡ νωχέλεια, ἡ ἀδιαφορία καί ὁ συμβιβασμὸς μέσα στὴν σύγχρονη καταναλωτικὴ κοινωνία δὲν εἶναι ἀρετὲς γιά τοὺς περισσότερους νέους! Καί εὐτυχῶς, γιά τὸν παρόντα καί τὸν μέλλοντα καιρὸ. Γιατί ἔτσι μπορούμε νὰ ἐλπίζουμε! Μποροῦμε νὰ περιμένουμε ἕναν καινούργιο κόσμο καί μία ζωντανὴ Ἐκκλησία, πού θὰ στηρίξῃ τὸν ἐτοιμόρροπο πολιτισμὸ μας μὲ τὴν ἀσφυνκτικὴ καθημερινότητά του, ὄχι σὲ τάφους «κεκοιναμένους», ἀλλὰ σὲ νεανικὲς, εὐρωστες ὑπάρξεις.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀνακοινοῦται, ὅτι ἡ δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ TAKE συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ κρίσεως αἰτήσεων δανείων, συνελθοῦσα εἰς συνεδρίασιν τὴν 26-11-71 ἐνέκρινε τὰς μέχρι 25-11-71 ὑποβληθείσας εἰς τὸ TAKE αἰτήσεις ἀπλῶν δανείων, ἐξαιρέσει ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὀφείλουν πλέον τοῦ 1/3 ἐκ προηγουμένου δανείου, ὡς καί τῶν μὴ ἐγγραφέντων εἰσέτι εἰς τὰ μητρώα ἡσφαλισμένων τοῦ TAKE, λόγω μὴ ὑποβολῆς τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν.

Ὡσαύτως ἐνέκρινε καὶ αἰτήσεις στεγαστικῶν δανείων ἡσφαλισμένων καὶ συνταξιούχων, Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν, ἱκανοποιηθείσας ἐκ τοῦ ἀδιάθετου ὑπολοίπου τῆς ὑπὸ τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς χορηγηθείσης πιστώσεως, κατὰ τὴν 15-1-1971.

Ἐκ τοῦ TAKE

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ἡ πρώτη ιστορικῶς ἐξηκριβωμένη μεταγγίσις αἵματος ἔγινε τὸ 1665 στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὸν ἱατρὸν Ριχάρδο Λόουερ, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστήμιου τῆς Ὀξφόρδης. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (1667) στὴν Γαλλία ὁ ἱατρὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' Ντενις Ντὲ Μὸν Πελιὲ ἔκανε ἀλλεπάλληλες ἐπιτυχεῖς μεταγγίσεις αἵματος. Ἦρκεσεν ὅμως ὁ θάνατος ἑνὸς μόνου ἀσθενοῦς λήπτου αἵματος τότε γιὰ νὰ ἀπαγορευθοῦν αἱ μεταγγίσεις αἵματος σ' ὅλοκληρη τὴν Εὐρώπη.

Πέρασαν ἔτσι 200 χρόνια. Τὸ 1880 ὁ ἱατρὸς Χάγκεν ἔθεσε τίς ὀρθὲς ἐπιστημονικὲς βάσεις γιὰ τὴν μεταγγίσι τοῦ αἵματος, τὸ δὲ 1901 ὁ Ἀμερικανὸς ἱατρὸς Κάρολος Λὰν Στέινερ ἀνακαλύπτει τίς 4 βασικὲς ομάδες στὸ ἀνθρώπινο αἷμα (0, A, B, AB), γεγονός που ἀπετέλεσε σταθμὸν στὴν ἱστορία τῆς ἱατρικῆς. Καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν σωτηρίαν χιλιάδων τραυματιῶν κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον (1914-1918). Ἡ ἀνακάλυψις δὲ τοῦ παράγοντος Ρέζους (+-) τὸ 1940 συνεπλήρωσε τὸν κύκλον τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων διὰ τὴν γενίκευσιν τῆς μεταγγίσεως αἵματος ὡς θεραπευτικῆς μεθόδου.

Συνοήματα Αἱμοδοσίας.

Μὲ τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης τὸ αἷμα θεωρεῖται ἓνα θεραπευτικὸν μέσον που ἔχει μεγάλην ἀξίαν.

Μὲ τίς κατάλληλες μεταγγίσεις αἵματος γίνονται ἐγχειρήσεις που κρατοῦν ὄρες καὶ ὄρες. Χάρις στὸ αἷμα οἱ ἄνθρωποι σώζονται ἀπὸ βέβαιον θάνατον καὶ ἡ ἀνάρρωσις τῶν ἀσθενῶν συντομεύει πολὺ.

Ἡ αἱμοδοσία παίζει μεγάλο ρόλο στὴν προστασία τῆς μητρότητος καὶ τοῦ παιδιοῦ καὶ κατορθώνεται ν' ἀλλάξη ὅλοκληρο τὸ αἷμα νεογεννῆτων παιδιῶν, που πάσχουν ἀπὸ βαρεῖα ἀναιμία.

Ἡ προσφορὰ αἵματος εἶναι προσφορὰ ζωῆς. Κάθε στιγμή στὸν δρόμο, στὸ Ἐργοστάσιο, στὸ Νοσοκομεῖο, ἕνας συνάνθρωπός μας ἔχει ἀνάγκη μεταγγίσεως αἵματος. Ἡ προσφορὰ αἵματος ὄχι μόνον δὲν βλάπτει, ἀλλὰ καὶ ἀναζωογονεῖ τὸν ὀργανισμόν τοῦ προσφέροντος.

Γνώριζε τὴν ὁμάδα αἵματος, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνήκεις, γιὰ νὰ μπορῆς νὰ σώσης ἀμέσως ἕνα συνάνθρωπόν σου μὲ λίγο αἷμά σου.

Κάθε ἡμέρα συμβαίνουν τόσα ἀτυχήματα. Αὐτοκίνητα συγκρούονται, ἄνθρωποι τραυματίζονται, ἐργάται πέφτουν ἀπὸ σκαλωσιές, μητέρες κατὰ τὸν τοκετὸ παθαίνουν ἀκατάσχετες αἱμορραγίες καὶ χρειάζονται ἀμέσως μεταγγίσεις αἵματος γιὰ νὰ σωθοῦν. Μὲ λίγο αἷμα ποῦ θὰ προσφέρῃς δίχως πόνου, δίχως κανένα κίνδυνο διὰ τὴν υγείαν σου καὶ τὴν ζωὴν σου, σώζεις μιὰ ζωὴ, καὶ ὁ ἀσθενὴς ποῦ ἐσώθη χάρις εἰς τὴν μικρὰν θυσίαν σου θὰ σέ εὐγνωμονῆ πάντοτε καὶ εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν.

Π. Ε. ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΑΙΜΟΔΟΤΩΝ «Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ»

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἑτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

238. Ἡ εὐχή τῆς προθέσεως «Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν...» ἀναγινώσκεται ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία, ἢ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου; (Ἐρώτησις Πανος. Ἀρχιμ. Π.).

Ἡ πρόθεσις τῶν τιμίων δώρων, ποῦ ἐπισφραγίζεται μετὰ τὴν «εὐχὴν τῆς προθέσεως», ἐγένετο ἀρχικῶς κατὰ τὴν ὥρα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ μεταφερθοῦν τὰ δῶρα στὸ θυσιαστήριον, ποῦ, ὅπως εἶδαμε σὲ προηγούμενες ἀπαντήσεις, ἀργότερα διεκοσμήθη μετὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου. Στὴν θέσιν αὐτὴ τὴν βρισκομεστὴν λειτουργία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, στὴν Ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ στὴν Ἀλεξανδρινὴ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Στὶς δύο τελευταῖες ὑπάρχει ἀκόμη στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ εὐχή τῆς προθέσεως.

Ὅταν ἄρχισε ἡ προπαρασκευὴ τῶν δώρων νὰ ἐξελίσσεται σὲ ἡμιανεξάρτητο τελετὴ, γιὰ ἐξοικονόμησι προφανῶς χρόνου, ἡ πρόθεσις μετετέθη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, γιὰ νὰ ἀφήνεται μάλιστα ὁ ἀπαραίτητος χρόνος κατὰ τὸν χερουβικὸ ὕμνον γιὰ τὴν τέλεσιν τῆς εἰσόδου τῶν δώρων, ποῦ εἶχε ἀρχίσει καὶ αὐτὴ νὰ ἀναπτύσσεται ἐπὶ τὸ πανηγυρικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον. Ἡ λειτουργία ἄρχιζε τότε μετὰ τὸ εἰσοδικόν, τὸ σημερινὸ δηλαδὴ τρίτον ἀντίφωνον, καὶ ἡ πρόθεσις ἐγένετο πρὸ αὐτοῦ. Γιὰ νὰ μὴ γίνετα ὅμως ἐν σιγῇ εἰσῆχθη μετ' ὀλίγον ἡ ψαλμωδία δύο ἀντιφώνων καὶ ἔτσι, μαζὶ μετὰ τὸ προὔπαρχον ἀντίφωνο-εἰσοδικόν, ἀπηρτίσθη ὁ ἱερὸς λειτουργικὸς ἀριθμὸς, τὸ τρίτον. Κατὰ τὰ ἀντίφωνα μποροῦσε ἀνέτως νὰ γίνῃ ἡ προσκομιδὴ, ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμη προσλάβει τὴν σημερινὴ τῆς ἐκτενῆ μορφή. Τὰ τρίτα ἀντίφωνα ἦσαν ὁλό-

κληροι ψαλμοὶ καὶ ἐψάλλοντο κατὰ στίχον μὲ τὰ γνωστὰ ἐφύμνια ἀντιφωνικῶς. Ἔτσι ὅμως τὰ τρία ἀντίφωνα ἐνεσωματώθησαν στὴν θεία λειτουργία καὶ γιὰ νὰ κερδηθῆ καὶ πάλιν χρόνος ἡ προσκομιδὴ μετετέθη πρὸ τῆς ἐνάρξεώς των. Ἡ προσκομιδὴ τώρα πιά ἐξελίχθη ἐλευθέρως, χωρὶς νὰ περιορίζεται ἡ διάρκειά της ἀπὸ τοὺς ὕμνους τῆς θείας λειτουργίας, καὶ τὰ ἀντίφωνα, ἐπειδὴ ἔχασαν τὴν ἀρχικὴ τῶν πρακτικῆ σημασία, ἄρχισαν νὰ περιστέλλονται, μὲχρις ὅτου ἔφθασαν στὶς σημερινὲς διαστάσεις. Σὲ κάθε μετάθεσί της ἡ ἀκολουθία τῆς προσκομιδῆς παρέσυρε μαζί της, ὅπως ἦταν φυσικό, καὶ τὴν εὐχὴ τῆς προθέσεως. Στὴν τελευταία της μετάθεσι, δηλαδὴ πρὸ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...», τὴν βρίσκομε σ' ὅλα τὰ χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος καὶ ἐξῆς καὶ σ' ὅλες τὶς τυπικὲς διατάξεις καὶ τὶς «Διατάξεις τῆς θείας λειτουργίας». Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν ἀκολουθία τῆς προσκομιδῆς ὁ ἱερεὺς, ἤρχιζε ἡ θεία λειτουργία. «Ἡ τελεία προσκομιδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ γίνεται καὶ τὸ 'Εὐλογημένη ἡ βασιλεία' ἀνακηρύττεται τῷ Θεῷ ἡμῶν» (Θ ε ο δ ὠ ρ ο υ τ ο ὕ Σ τ ο υ δ ῖ τ ο υ, Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων).

Ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως διετηρήθη στὴν ἀρχικὴ της θέσι, δηλαδὴ κατὰ τὸν χερουβικό ὕμνο, μόνον στὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία. Ὁ ἀρχιερεὺς δὲν εἰσέρχεται στὸ βῆμα, παρὰ μόνον κατὰ τὴν ἀρχαία εἴσοδο, τὴν παλαιὰ ἀρχὴ τῆς λειτουργίας. Καὶ σήμερα εἰσέρχεται μὲν στὸ βῆμα περὶ τὸ τέλος τοῦ ὄρθρου, στοὺς αἶνους, γιὰ νὰ ἐνδυθῆ, ἐπειδὴ τὸ σκευοφυλάκιο στεγάζεται στὸ βῆμα, ἀλλὰ πάλι ἐξέρχεται γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ἀπὸ τὸν κυρίως ναό. Αὐτὸ εἶναι πιά ἐμφανὲς στὴν σημερινὴ πρᾶξι, ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς ἐνδύεται στὸ μέσον τοῦ ναοῦ. Ὁ ἀρχιερεὺς συμπληροῖ τὴν προσκομιδὴ καὶ ἀπαγγέλλει τὴν εὐχὴ τῆς προθέσεως κατὰ τὸ χερουβικό. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιβίωσι τῆς ἀρχαιοτάτης πράξεως.

Μερικοὶ ἱερεῖς ἔχουν τὴν συνήθεια νὰ ἀναγινώσκουν τὴν εὐχὴ τῆς προθέσεως κατὰ τὸ χερουβικό. Δὲν εἶναι εὐλογο νὰ δεχθοῦμε, ὅτι διετηρήθη κατὰ τόπους ἡ ἀρχαιοτάτη πρᾶξις, ἀφοῦ εἶδαμε ὅτι

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

«Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Τί σημαίνει «ἐλεημοσύνη» στὴ γλῶσσα τοῦ Χριστοῦ; Μήπως ἀπλῶς ἢ μικρὴ ὑλικὴ βοήθεια ποὺ δίνουμε σ' ἓνα πάσχοντα ἀδελφὸ μας; Αὐτό, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, τὸ πολὺ πιὸ βαθὺ καὶ πλατύτερο. Θὰ τὸ βροῦμε μέσα στὴν προαίρεση, ὅπου τὸ Εὐαγγέλιο τοποθετεῖ τὴν ἀξία κάθε ἀρετῆς. Ἐλεημοσύνη σημαίνει λοιπόν, στὴ γλῶσσα τοῦ Χριστοῦ, τὴ στοργικὴ διάθεση ἀπέναντι τοῦ πλησίον μας, τὴν πρόθυμη ἀνταπόκριση τῆς καρδιᾶς μας στὶς ὅποιεςδήποτε ἀνάγκες του, ὑλικές ἢ ψυχικές.

ἤδη κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως εὐρίσκετο πρὸ τοῦ «Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία...». Μᾶλλον πρόκειται περὶ μιμνήσεως τῆς ἀρχιερατικῆς πράξεως. Ἴσως συνετέλεσαν καὶ πρακτικοὶ λόγοι, τοὺς ὁποίους καὶ ἐπικαλοῦνται. «Ὅτι δηλαδὴ οἱ πιστοὶ προσέρχονται καθυστερημένως στὸν ναό, προσφέρουν προσφορὰς καὶ δίδουν ὀνόματα γιὰ νὰ μνημονευθοῦν. Ὅλα αὐτὰ τὰ συγκεντρώνουν καὶ κατὰ τὸ χερουβικὸ τὰ μνημονεύουν συμπληρωματικῶς καὶ ἐξάγουν τὶς μερίδες, καλύπτουν τὰ ἅγια καὶ λέγουν τὴν εὐχὴ τῆς προθέσεως. Ἀπὸ κάποια ἄποψι ἔχουν δίκαιο. Ἐξ αἰτίας ὅμως τῆς μεταθέσεως αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν προκαλεῖται ἀνεπιθύμητος παράτασις τοῦ χερουβικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφήνονται ἐπὶ πολὺ χρόνον ἀκάλυπτα καὶ ἐκτεθειμένα τὰ τίμια δῶρα. Τὰ ὀνόματα τῶν καθυστερημένων ἢμποροῦν νὰ μνημονευθοῦν κατὰ τὰ δίπτυχα μετὰ τὸν καθαγιασμὸ καὶ οἱ μερίδες ὑπὲρ τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων νὰ ἐξαχθοῦν σὲ μία προσεχῆ λειτουργία. Ἡ ὀρθὴ τάξις προβλέπει τὴν κάλυψι τῶν δώρων καὶ τὴν τελεία συμπλήρωσι τῆς προσκομιδῆς, ἐπομένως καὶ τὴν ἀνάγνωσι τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας λειτουργίας.

Φ.

Ἔχουμε, οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἀνάγκη ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου. Γιατὶ εἴμαστε ἀδύνατα πλάσματα καὶ ζοῦμε κάτω ἀπὸ συνθήκες ποὺ εἶναι πολὺ δύσκολες. Ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ ἐδῶ κάτω. «Πειρατήριον ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς», διαβάζουμε στὴ βίβλο τοῦ δικαίου Ἰώβ, τοῦ πιὸ βασανισμένου ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ πρωταθλητοῦ τῆς καρτερίας. Στάδιο δοκιμασίας. Χρονικὸ διάστημα σπαρμένο μὲ λογιῆς θλίψεις καὶ πόνους.

Συνήθως, ἐννοοῦμε τὴν ἐλεημοσύνη σὰν μιὰ περιστατικὴ πράξι ἀπέναντι στὸν πένητα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτό, καθὼς εἶπαμε παραπάνω. Πολλὰ τὰ εἶδη τῆς ἀνέχειας, ποὺ πρέπει νὰ συνδράμη ἢ χριστιανικὴ ἀγάπη. Καὶ ὑλικά καὶ πνευματικά.

Ἐνας μεγάλος συγγραφεὺς τῶν ἡμερῶν μας, ὁπαδὸς τοῦ ὕλισμοῦ, εὔχεται σὲ κάποιο ποίημά του τὴν ἀποκατάστασι μιᾶς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ποὺ θὰ κάμη περιττὴ τὴν ἀγάπη*. Μεγάλος λόγος, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὰ πράγματα. Γιατὶ καὶ σὲ μιὰ τέτοια ἰδανικὴ κοινωνία, ὅπου θὰ ἔλειπαν οἱ ὑλικὲς ἀνάγκες, ὁ ἄνθρωπος πάλι θὰ εἶχε ἀνάγκη τῆς ἐλεημοσύνης, ὅπως τὴν ἐννοεῖ καὶ τὴ διδάσκει ὁ Χριστός. Καὶ σὲ μιὰ τέτοια κοινωνία, ὁ ἄρρωστος θὰ χρειαζόταν ἓνα στοργικὸ χέρι νὰ τοῦ χαϊδέψη τὸ φλογισμένο μέτωπο. Ὁ ἀμήχανος, ἓνα φίλο ποὺ θὰ ἔσκυβε στὸ πρόβλημά του μὲ κατανόησι καὶ τρυφερότητα, γιὰ νὰ βοηθήσῃ στὴ λύσῃ του. Ὁ παρεξηγημένος, μιὰ καρδιὰ ἔτοιμη νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ, νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ. Ἀκόμη καὶ ὁ χαρούμενος, μιὰ τέτοια καρδιὰ γιὰ νὰ μοιρασθῇ μαζί του τὴν χαρὰ καὶ νὰ τὴν κάμη ἔτσι πιὸ ὁμορφὴ καὶ πιὸ γλυκειά.

Τί εἶδους ἐλεημοσύνη ἀρέσει στὸν Κύριο; Πρῶτα-πρῶτα ἐκεῖνη ποὺ δὲν ταπεινώνει καὶ δὲν προσβάλλει. Ποὺ ἀποφεύγει τίς κριτικὲς καὶ τὰ πικρὰ σχόλια καὶ εἶναι ὅλο διάκρισι καὶ ἄδολη λεπτότητα. Ἐξιδανικεύουμε; Ἀλλὰ τί ἄλλο εἶναι ἢ εὐαγγελικὴ Ἠθικὴ ἀπὸ μιὰ εὐλογημένη ἀκρότητα, ὅπως συνήθιζε νὰ λέγη ὁ μακαριστὸς Φώτης Κόντογλου; Τί ἄλλο ἀπὸ

* Μπέρτολτ Μπρέχτ: «Ποιήματα, 2». Μετάφρασι Πέτρου Μάρκαρη, Ἀθήναι 1970.

ένα ξεπέρασμα τοῦ συνηθισμένου καὶ τοῦ ποταποῦ; Εἶναι μιὰ ἀληθινὰ ὑπερφυσικὴ Ἠθικὴ, ποὺ τὴν πραγματώνει ἡ θεία Χάρη, τὸ ζωοποιὸ Πνεῦμα, ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς.

Ἵστερα, ἡ ἐλεημοσύνη ποὺ γίνεται μὲ ἰλαρότητα, κατὰ τὸν θεῖο Παῦλο. Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ «ἰλαροῦ δότου». Ἐκείνη μὲ τὸ χαμογελαστὸ πρόσωπο, μὲ τὴν ξέγνοιαστη, ἀγγελικὴ ἀτμόσφαιρα. Μιὰ αἴθρια ἀρετὴ, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ὑπόληψη πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, πρὸς τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τοῦ ἀνθρώπου σὰν κτίσμα-τος «κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεποημένου». Μιὰ πασχάλια ἀρετὴ, ντυμένη τὸ φῶς καὶ τὴ φαιδρότητα τῆς Ἀναστάσεως. Ἔτσι, πόσο φυσικὸ μᾶς φαίνεται τὸ ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους Ἁγίους τῆς νεώτερης Ὀρθοδοξίας, ὁ Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σαρῶφ, συνήθιζε νὰ προσφωνῇ ὅλους ὅσοι πηγαιναν σ' αὐτὸν μὲ τὶς λέξεις: «Χριστὸς Ἀνέστη! Χαρά μου!» Καὶ πόσο δίκιο εἶχε ἓνας ἄλλος Ἅγιος, τοῦ μεσαίωνος αὐτός, ὅταν ἔλεγε: «Ἄμα κάνης τὸ καλὸ σ' ἓνα φτωχό, μὴ δείχνης καμμιά ὑπεροχὴ ἀπέναντί του. Ἡ ἐλεημοσύνη σου θὰ εἶναι θεάρεστη, ἂν νοιώθης τὴν τάση μέσα σου νὰ τοῦ ζητήσης συγγνώμη».

Καὶ πραγματικά, σέ τί εἶμαστε ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ εὐεργετοῦμε; Τί ἔχουμε νὰ τοῦ δώσουμε ποὺ νὰ μᾶς τὸ προσέφερε ὁ Θεός; «Τί ἔχομεν ὁ οὐκ ἐλάβομεν;».

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε τί μᾶς διδάσκει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης: «Ὁ Κύριος σοῦ τὰ ἔδωσε ὅλα. Ὁ νοῦς σου ποὺ σκέπτεται, ἡ γλῶσσα σου ποὺ μιλά, τὰ πόδια σου ποὺ σὲ φέρνουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γιὰ νὰ μεταδώσης τὸν λόγο του, τὰ χέρια σου ποὺ ἀνοίγονται σὲ ἔργα ἀγάπης, ὅλα εἶναι δικά του δῶρα. Τί τῷ Κυρίῳ ἀνταποδώσης περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ σοι;».

Οἰκονόμοι λοιπὸν τῆς θείας ἀγάπης εἶμαστε, ἀπλᾶ ὄργανά της καὶ τίποτε ἄλλο. Μονάχα ὅταν ἡ ἐλεημοσύνη προσφέρεται μὲ τὶς παραπάνω προϋποθέσεις, ἔχει ἀξία καὶ εἶναι ἀληθινὴ εὐποιΐα. Πόσοι, ἀλλοίμονο, ἐλεώντας τὸν φτωχό, τοῦ κάνουν μεγαλύτερο κακὸ ἀπὸ τὸ καλὸ ποὺ θαρροῦν ὅτι τοῦ προσφέρουν! Τοῦ δίνουν ψωμί ἢ ἓνα ροῦχο καὶ συνά-

μα τοῦ παγώνουν τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἔπαρσὴ τους ἢ τοῦ τὴν πληγώνουν μὲ τὰ ἄδικα λόγια τους, μιμούμενοι τοὺς φίλους τοῦ Ἰῶβ. Ἡ ἀληθινὴ ἐλεημοσύνη δὲν σκύβει, ἔχει ὑψωμένο τὸ κεφάλι πρὸς τὰ ἄνω. Γιατὶ δὲν βλέπει τὸν ἐλεούμενο σὰν κατώτερο, ἀλλὰ σὰν ἀνώτερο. Εἶναι ἓνα καμάρωμα του, σὰν «εἰκόνας τοῦ Θεοῦ». Εἶναι, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ πιὸ βέβαιος, ὁ πιὸ ἀναμφισβήτητος ἐκπρόσωπος τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μᾶς λέγει στὸ ἅγιο Εὐαγγέλιό του ὅτι τὸ καλὸ ποὺ κάνουμε στοὺς «ἐλαχίστους», τοὺς καταφρονεμένους ἀδελφούς του, τὸ κάνουμε στὸν Ἰδιο. Ὁ ἐπαίτης, ὁ ἀσθενής, ὁ ἀπόκληρος τῆς κοινωνίας εἶναι «θεοφάνειες». Καὶ ὅποιος τοὺς ἐλεεῖ, «δανεῖζει Θεῶ», πάλι κατὰ τὴν βεβαίωση τῆς Γραφῆς. Δίνει στὸν Ἰδιο τὸν Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς θά τοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τί προσφέρει ἡ χριστιανικὴ πίστις εἰς τὸν ἐπιστήμονα. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου**, Γνωριμία μὲ τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἀρχιμ. Μ. Κ.**, Παπαργύρης Τσικούρης. — **Ἀρχιμ. Παντελ. Καθρεπτίδου**, Δ' Συνέδριον Ἱεροκηρύκων, Τὰ ἐκ τῆς ἀθειστικῆς προπαγάνδας δημιουργούμενα εἰδικὰ προβλήματα παρὰ τῇ νεολαίᾳ τῆς Ἑλλάδος. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριβιζᾶ**, Τὸ Μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. — **Πρεσβ. Ἄντ. Ἀλεξίζοπούλου**, Ἐνοριακά, Ἡ ἐξομολόγησις ὡς ἐσωτερικὸν αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου. — **Σάββα Ἰ. Σάββα**, Λόγος καὶ ἦχος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους. — **Ἄγγελος Νησιώτης**. — **Παναγιώτου Δ. Σακελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων. — **Δημήτρη Φερούση**, «Μία νέα δύναμις». — **Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ**. — **Φ.** Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ ἀληθινὴ ἐλεημοσύνη.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.